

בעניין:

1. **נועה חובב**, ת"ז 025046301

2. **יואב טל**, ת"ז 032110751

ע"י ב"כ עוה"ד ליעד ורצהיזר ו/או חיה ארז

ו/או חגי קלעי ו/או אוהד רוזן

שמענס לצורך מסירת כתבי בי-דין אצל

קלעי, רוזן ושות' משרד עורכי דין

מרח' קלישר 30, תל אביב

טל': 03-7943040 ; פקס : 03-7943065

המבקשים

- נגד -

1. **איגוד ערים דרום שרון המזרחי (ביוב)**

בית המועצה האזורית, קריית המועצה, נווה ירק

טלפון : 03-9000624 ; פקס : 03-9000625

2. **רשות המים והביוב**

המסגר 14, ת"ד 20365, תל אביב-יפו

טלפון : 076-5300905 ; פקס : 03-7605702

3. **החברה להשבת מי קולחין בע"מ**, ח"פ 513473611

מושב נווה ירק, 4994500

טלפון : 03-9000620 ; פקס : 03-9000622

4. **איגוד הערים לאיכות הסביבה שומרון**

5. **קולחי השומרון (נחל קנה) בע"מ**, ח"פ 512855453

המשיבים 4 ו-5 : הנחשונים 71 ת.ד אריאל 4070006

טלפון : 03-9367135 ; פקס : 03-9367136

6. **תאגיד יובלים בשומרון 2003 בע"מ תאגיד המים והביוב**

האזורי

המלאכה 6, ת.ד 25, אריאל, 4072006

טלפון : 03-9365661 ; פקס : 03-9068675

7. **תאגיד מעיינות המשולש בע"מ**, ח"פ 514433762

המוביל 51, ת.ד. 7010, טירה במשולש, 4491500

8. **המנהל האזרחי, קצין מטה (קמ"ט) סביבה**

ת.ד 17, בית אל

טלפון : 02-9977729 ; פקס : 02-9977734

המשיבים

בקשה לאישור תביעה ייצוגית

עניינה של תובענה זו הוא זיהום חמור ומתמשך, אשר נגרם לנחל הירקון כתוצאה מהזרמת שפכים וקולחים באיכות ירודה ממתקן טיהור השפכים בניר אליהו, ממאגרי הקולחים ניר אליהו ורמת הכובש ומשפכים המוזרמים ישירות לנחל וליובליו, תוך פגיעה בנחל ובציבור הנהנה ממנו, יצירת מטרדים קשים ופגיעה באיכות חייהם, בבריאותם ובאוטונומיה של התושבים המתגוררים בסמוך לתוואי הנחל.

תכליתה של התובענה היא שיקום הנחל ופיצוי חברי הקבוצה על נזקיהם במשך השנים בהם היו ועודם חשופים למטרדים הנ"ל.

הכל כפי שיפורט להלן.

ההדגשות אשר בציטוטים המופיעים בבקשה זו אינן במקור, אלא אם נכתב אחרת.

בית המשפט הנכבד מתבקש בזאת :

(א) לאשר את נוסח התובענה המצורפת לבקשה זו (להלן: "התובענה") כתובענה ייצוגית, מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו - 2006 (להלן: "חוק תובענות ייצוגיות").

(ב) להגדיר את הקבוצה שבשמה תוגש התובענה (להלן: "הקבוצה") כדלקמן:

"כל תושבי היישובים המתגוררים בסמוך לנחל קנה ונחל סיר, הסובלים ממטרדים הנגרמים כתוצאה מהזרמת קולחים באיכות ירודה ושפכים לנחל".

ולחלופין, ליתן כל הגדרה אחרת לקבוצה כפי שימצא לנכון.

(ג) לקבוע כי עילות התובענה הן הפרת חובה חקוקה, מטרד ליחיד ורשלנות.

(ד) להורות למשיבים, באמצעות צו עשה, ליישם פתרון ביניים, אשר ימגר או לכל הפחות יצמצם את המפגע מושא התובענה, עד לסיום שדרוג מט"ש ניר אליהו, וכן להציג תכנית לשיקום הנחל.

(ה) להורות למשיבים לפצות את הקבוצה כפי שיפורט להלן.

(ו) להורות כי ההחלטה בבקשה זו ונוסחה יפורסמו בשני עיתונים יומיים בשפה העברית, וכן לתת הוראות נוספות כפי שימצא לנכון בדבר אופן הפרסום כאמור, ולקבוע כי המשיבים יישאו בהוצאות הפרסום.

(ז) להורות על תשלום גמול הולם למבקשים, וכן לקבוע את שכר הטרחה של באי כוחם, בשיעור שייקבע על ידי בית המשפט הנכבד בתוספת מע"מ כדין.

(ח) לתת הוראות נוספות בדבר הדיון בתובענה כפי שימצא בית המשפט הנכבד לנכון.

(ט) לחייב את המשיבים בהוצאות בקשה זו ובשכ"ט עו"ד בצירוף מע"מ כדין בגינה.

הבקשה והתובענה נמסרות בזאת למשרד להגנת הסביבה, בהתאם לסעיף 3(א) לתקנות התובענות הייצוגיות.

א. מבוא

"האדם הוא חלק מסביבתו. הוא מקיים עם סביבתו יחסי גומלין. הוא משפיע על סביבתו והוא מושפע ממנה. הקרקע, המים, האוויר הם היסודות לקיום האנושי. במסגרתם "מנהלים הפרט והחברה את כל מעגל חייהם" (...). הם הבסיס לקיום הפיזי. הם הבסיס לקיום הרוחני. איכות החיים נקבעת על-פי איכות הסביבה. אם לא נשמור על הסביבה, הסביבה לא תשמור עלינו. מכאן החשיבות הרבה - לכל פרט ופרט ולחברה ככלל - בשמירה על איכותה של הסביבה שבה מתנהלים חיינו. "איננו מדברים עוד - כבעבר - אך בשימושי קרקע למיניהם, אלא בתפיסה סביבתית כוללת של חברה, של כלכלה ושל איכות חיים בעיר ובכפר" (...)" (עע"מ 3189/09 החברה להגנת הטבע נ' המועצה הארצית לתכנון ולבניה (פורסם בנבו, 02.07.2009); להלן: "עניין החברה להגנת הטבע")

1. במשך **שנים רבות**, מוזרמים שפכים וקולחים באיכות ירודה, ממתקן טיהור שפכים דרום שרון מזרחי, המצוי בסמוך לקיבוץ ניר אליהו (להלן: "המט"ש" או "מט"ש ניר אליהו") והמאגרים הסמוכים לו, אל נחל קנה ונחל סיר, הזורמים אל הירקון, ומשם לים.
2. השפכים והקולחים זורמים בסמוך לבתי התושבים במושב אלישמע, מושב נווה ימין, שדי חמד, כפר סבא המזרחית והוד השרון, **יוצרים מפגעי ריח קשים, גורמים לבחילות וכאבי ראש ולמפגעי יתושים ופוגעים - פגיעה חמורה - באוטונומיה של התושבים, ברווחתם וביכולתם לעשות שימוש סביר במקרקעיהם.**
3. הרשויות הרלוונטיות (ובכללן המשיבים), **מודעות היטב** למפגעים מושא תובענה זו, **כבר מתחילת שנות האלפיים**; אולם, למרבה הצער, **חלף ההצהרות על נקיטת צעדים לטיפול במפגעים, מוזרמים למט"ש ניר אליהו עוד ועוד שפכים, הרבה מעבר לקיבולת בה הוא יכול לטפל, ועוצמת המפגעים רק הולכת וגוברת.**
4. זיהום נחל סיר ונחל קנה, **פוגע פגיעה קשה וממושכת במערכת האקולוגית של נחל הירקון ובניסיונות לשקמו.** המאמצים והמשאבים הכספיים האדירים, שהושקעו בשיקום הנחל יורדים לטמיון. כך, יד אחת מתאמצת לטהר ולשקם את הנחל, ואילו היד האחרת - ידם של האחראים להפעלת מט"ש ניר אליהו, למאגרי הקולחים ברמת הכובש ובניר אליהו ולשפכים שאמורים להגיע למט"ש, אך מגיעים פעמים רבות ישירות לנחל הירקון וליובוליו - מזהמת ושמה את המאמצים לאל.
5. יצוין כבר עתה, כי רק **שימוע** שנערך למשיבים על ידי המשרד להגנת הסביבה, הביא אותם, **אחרי שיהיו רב שנים**, לנקיטת פעולות לשדרוג המט"ש. פרויקט השדרוג מתבצע בימים אלו. אולם, זאת בבחינת "מעט מידי מאוחר מידי", שכן נראה כי העבודות לשדרוג לא תסתיימנה בקרוב, וכי גם שדרוג המט"ש לא ייתן מענה מספק.
6. בפשטות, מדובר במקרה מובהק של זיהום מקורות מים בניגוד לחוק, תוך גרימת מטרדים ועגמת נפש לתושבים המתגוררים בסמיכות לנחל קנה ונחל סיר. זאת, למרבה הצער, תוך התנערות המשיבים מאחריותם לזיהום (וגלגול האחריות מאחד לשני), מתן תירוצים

מתירוצים שונים לאוזלת היד הממושכת, והצגת מצג כאילו מדובר כעת - עד לסיום העבודות לשדרוג המט"ש - בגזירת גורל שאין דרך לטפל בה.

ב. הצדדים

7. המבקשת 1, **גב' נעה חובב** היא תושבת מושב אלישמע שעל גדות נחל קנה. המבקשת ומשפחתה סובלים מהמפגעים מושא התובענה מזה שנים רבות. כפי שיובהר להלן, המבקשת פנתה פעמים רבות לרשויות הרלוונטיות בניסיון להביאן לפעול לצמצום המפגע, ללא הועיל.
8. המבקש 2, **מר יואב טל**, אף הוא תושב מושב אלישמע, הסובל מהמפגעים מושא התובענה מזה שנים רבות.
9. המשיב 1, **איגוד ערים דרום השרון המזרחי (ביוב)** (להלן: "**איגוד הערים**" או "**האיגוד**"), הוקם לפי סעיף 9 לחוק איגודי ערים, התשט"ו - 1955 וצו שר הפנים מיום כט' בשבט התשס"א, ק"ת 6089 (22.2.2001), על מנת לטפל בקליטת השפכים באזור דרום השרון. הרשויות המקומיות החברות באיגוד הערים הן: טייבה, טירה, מועצה אזורית דרום השרון וכוכב יאיר. האיגוד אחראי על מט"ש ניר אליהו, ועל מאגרי ניר אליהו ורמת הכובש, הנמצאים בתחומו.
10. המשיבה 2, **הרשות הממשלתית למים ולביוב** (להלן: "**רשות המים**"), אשר הוקמה ביום 1.1.2007, היא הגוף הממשלתי המוסמך מכוח חוק המים, התשי"ט-1959 (להלן: "**חוק המים**"), **לנהל את מדיניות המים הארצית**. מטרת הקמת רשות המים הייתה **ריכוז הסמכויות הניהוליות והרגולטוריות אצל גורם ממשלתי יחיד שיצויד ב"כלים" לנהל את משק המים בישראל, להסדירו ולפקח עליו בצורה מקצועית ויעילה**. בחודש אוקטובר 2009, הועברו לאחריותה של רשות המים, המנהל לפיתוח תשתיות ביוב במשרד התשתיות (להלן: "**המילת"ב**"), והממונה על התאגידים ומנהל המים ברשויות המקומיות במשרד הפנים.¹ בידי רשות המים שני מערכים של סמכויות - סמכויות פיקוח ו**סמכויות ביצוע** (דהיינו, ליטול לידה סוגים מסוימים של החלטות ניהוליות ולהיכנס לנעלי תאגיד המים והביוב, תוך החלפת שיקול הדעת של התאגיד בשיקול דעת הרשות).
11. המשיבה 3, **החברה להשבת מי קולחין בע"מ** (להלן: "**החברה להשבה**"), היא חברה עירונית. אשר מטרתה היא קליטת הקולחים מהמט"ש, אגירתם במאגר רמת הכובש, והעברתם לשימוש חקלאי. החברה להשבה מנוהלת על ידי החברה הכלכלית של מועצה אזורית דרום השרון, הזרוע באמצעותה מקדמת המועצה פרויקטים שונים.
12. המשיב 4, **איגוד הערים לאיכות הסביבה שומרון** הוקם ביום 13.7.1992, מכוח תקנון המועצות המקומיות (יהודה ושומרון), התשמ"א - 1982 וצו בדבר הקמת איגוד רשויות מקומיות לאיכות הסביבה - שומרון (יהודה ושומרון), התשנ"ב - 1992, כגוף סטטוטורי המאגד 15 רשויות מקומיות, ביניהן יישובי נחל קנה ששפכיהם מוזרמים באמצעות מאסף נחל קנה למט"ש ניר אליהו (אורנית, אלקנה, עמנואל, קרני שומרון ויישובים ממועצה אזורית שומרון), והיישוב אלפי מנשה, ששפכיו מועברים למאגר ניר אליהו. תפקידי האיגוד

¹ הנתונים שאובים מדו"ח רשות המים לשנת 2015. ניתן לצפייה בקישור: <http://www.water.gov.il/Hebrew/about-reshut-hamaim/DocLib/water-authority-report-2015.pdf>

וסמכויותיו הן "לפעול, ככל הדרוש... לשמירה על איכות הסביבה ולמניעת מפגעים סביבתיים" בתחומו, ובכלל זה: "לנקוט אמצעים למניעת זיהום האוויר והמים, לרבות איכות מי תהום, מים עיליים ומי מאגרים, הים, החוף והקרקע ולפעול למניעת רעש ומפגעים לאדם, לצומח, לבעלי חיים ותוצרתם, לערכי טבע, לנוף, למשאבים טבעיים, לרכוש ולכלכלה". האיגוד מתאם, מלווה ומפקח על הפעולות לטיפול בשפכים.

13. המשיבה 5, **חברת קולחי השומרון (נחל קנה) בע"מ**, הוקמה לצורך ביצוע פרויקט "מאסף נחל קנה", באמצעותו מוזרמים שפכי הישובים המצויים על אגן הניקוז של הנחל אל מט"ש ניר אליהו, והיא המתפעלת אותו.

14. המשיב 6, **תאגיד יובלים בשומרון 2003 בע"מ תאגיד המים והביוב האזורי**, הינו תאגיד רב רשותי המשרת את תושבי העיר אריאל והמועצה המקומית קרני שומרון, אשר שפכיה מוזרמים אל מט"ש ניר אליהו. התאגיד אחראי ברשויות אותן הוא משרת על כל נושאי המים והביוב, ובכלל זה "סילוק יעיל של מי השופכין, ללא תקלות וללא פגיעה סביבתית"².

15. המשיב 7, **תאגיד מעיינות המשולש בע"מ**, הוקם בחודש אפריל 2010, מכוח חוק תאגידי המים והביוב התשס"א – 2001, לצורך שירותי אספקת מים וסילוק ביוב בישובים טירה, גילגוליה וכפר קאסם. שפכי טירה מועברים למט"ש ניר אליהו.

16. המשיב 8, **קמ"ט הסביבה במנהל האזורי**, הוא הרשות האחראית, בין היתר, לטיפול בשפכי יישובי הרשות הפלסטינית, ובהם קלקיליה, ששפכיה מוזרמים למט"ש ניר אליהו.

ג. רקע

17. נחל הירקון, אשר אורכו כ-28 ק"מ, הוא הנחל הגדול ביותר במערכת נחלי החוף בארץ. הנחל מנקז אליו את הנחלים והתעלות מחלק מהרי יהודה ושומרון, מהר גריזים בצפון ועד מעלה החמישה בדרום, ומשם יורד לאזור אפק (אנטיפטרוס - מקורות הירקון, בסמוך לראש העין). האפיק הרטוב מתחיל בבריכת הנופרים הנמצאת באזור ראש העין, וזורם עד לשפכו בים התיכון. לירקון ארבעה יובלים בולטים - נחל קנה, נחל שילה, נחל איילון ונחל רבה, וכן מספר יובלים קצרים במישור החוף.

18. עד שנות ה-50 היה הירקון הנחל בעל הספיקה הגבוהה ביותר מבין נחלי החוף. כך, למשל, רוחב נחל הירקון ועוצמת הספיקה שלו הצליחו לעצור, בזמן מלחמת העולם הראשונה, במשך חודשים את תנועת צבא אלנבי צפונה. מימיו היו צלולים, הדגה רבה וכך גם הצמחייה העבותה שגדלה בשתי גדותיו.

19. בשנות ה-50 החלו לשאוב מי שתיה מהירקון לנגב, דרך המוביל הארצי. כתוצאה מכך איבד הירקון מעוצמתו וכמות מי המעיינות הזורמים בו הלכה ופחתה. עד שנות ה-60, נשאבו כ-90% ממימי הירקון לטובת תושבי תל אביב ודרום הארץ. כתוצאה מכך, הידרדרה ספיקתו של הנחל באופן דרמטי ולעתים נעצרה הזרימה כליל כך שאפיק הנחל החל להיסתם ולהפוך למפגע תברואתי. במקביל התחוללה תנופת בניה אדירה סביב הירקון שהוא, גם כיום, הנחל

² כך על פי אתר האינטרנט של המשיבה 6, בקישור:

<http://www.yuvalim-sh.co.il/heb/Mition.aspx> (כניסה ביום 8.4.2017).

המיושב ביותר בישראל. כתוצאה מהליכי העיור המואצים באגן הנחל, הוזרמו לירקון כמויות אדירות של שפכים תעשייתיים וביתיים.

20. בשנות ה-80, הביאה עליית המודעות לשמירה על הסביבה בכלל ועל מקורות המים בפרט, לשינוי מגמה. בשנת 1988 הוקמה, על פי צו, **רשות נחל הירקון**, האמונה על שיקום הנחל. הרשות מאגדת 18 גופים ציבוריים בהם 7 רשויות מקומיות הנמצאות לאורך הנחל, משרדי ממשלה ותאגידים נוספים. תפקידה של הרשות כוללים פעילות בתחומי ניקוז, שיקום הנחל והכשרתו לצורכי קייט ונופש.

21. בשנת 1996 גובשה תכנית אב למטרת שיקום הנחל. אסון המכביה בשנת 1997 היווה זרז נוסף למאמצים גדולים לשקם את חלקו המרכזי של הנחל, מנחל קנה ועד אזור שבע טחנות.

22. אלא שהצלחת שיקום המערכת האקולוגית בנחל, השמירה על איכות המים והמשך השיפור באיכותם תלויים, בין היתר, **בהפסקת ההזרמה של שפכים וקולחים ברמה ירודה לנחל**.

23. שפכים נוצרים בכל מקום בו מתגוררים ועובדים אנשים, וזאת כתוצאה מפעילות האדם (ממגורים, מחקלאות ומתעשייה). השפכים הם פסולת נוזלית המוזרמת ממקורות שונים. שפכים סניטאריים, שמקורם העיקרי הוא משימושים ביתיים, מכילים ריכוז גבוה של מיקרואורגניזמים הגורמים לתחלואה. בין גורמי המחלות ניתן למצוא חיידקי כולרה, נגיפי צהבת, פוליו ורבים אחרים.³

24. במדינת ישראל מיוצרים מדי שנה כ-520 מיליון מ"ק שפכים.⁴ שפכים שאינם מטופלים או מטופלים באיכות נמוכה עלולים לזהם את מי התהום, הנחלים, הקרקע, הים וכן לפגוע בצמחייה. שפכים המטופלים לרמה מתאימה יכולים לשמש להשקיה חקלאית, לתיירות, למגרשי ספורט, לגינון, לתעשייה ולהזרמה לנחלים. מרבית השפכים עוברים טיהור ומשמשים, לאחר מכן, להשקיה חקלאית.

25. טיהור שפכים הוא תהליך של הוצאת חומרים מזהמים, כימיקלים וחיידקים ממי הביוב, באמצעות תהליכים פיזיקליים, כימיים וביולוגיים. כלומר סינון פסולת נוזלית ופסולת מוצקה על ידי טיהור, והפיכתן ל"**מי קולחין**" (או "**קולחים**"), בהם ניתן לבצע שימוש חוזר, בחקלאות, או להזרימם לנחלים מבלי שיגרמו לזיהום. טיהור שפכים מבוצע בעיקר באמצעות **מכוני טיהור שפכים** - מתקנים המנקזים אליהם את שפכי הביוב, לשם טיהורם והפיכתם לקולחים.

26. תהליך הטיפול בשפכים במכוני טיהור שפכים נחלק לשלושה שלבים עיקריים: טיפול ראשוני, טיפול שניוני וטיפול שלישוני. איכות מי הקולחין נקבעת על פי מספר השלבים בתהליך הטיהור.

(א) **טיפול ראשוני** הוא טיפול מכני, הכולל סינון גס של השפכים, שיקוע גרוסת (חלקיקים כבדים - מוצקים שמשקלם הסגולי גבוה מזה של המים וניתן להפרידם מהנוזל)

³ כך על פי אתר משרד הבריאות, בקישור:

http://www.health.gov.il/Subjects/Environmental_Health/Reclaimed_Water/facilities/Pages/facility.aspx

⁴ כך על פי דו"ח ועדת החריגים לעניין תקנות איכות מי קולחין לשנת 2014, בקישור:

<http://www.sviva.gov.il/subjectsEnv/WaterStreams/WastewaterCommittee/Documents/Yearly-Summaries/V-Harigim-2014.pdf>

ושיקוע ראשוני הכולל הרחקת חלק מהמוצקים ה"מרחפים" (חלקיקים מוצקים שאינם מומסים במים, אלא "מרחפים" בתוכם) והחומר אורגני.

(ב) **טיפול שניוני** הוא טיפול ביולוגי, במסגרתו מתבצע תהליך של פירוק החומר האורגני בשפכים, הרחקת המוצקים ה"מרחפים", שיקוע של הבוצה, המכילה בעיקר את החיידקים מעבירי המחלות וחיטוי הקולחים. טיפול שניוני אמנם מקטין את העומס האורגני ומשפר במידת מה את עצמת הריח, אך אינו מקטין במידה רבה את ריכוז המיקרואורגניזמים הגורמים לתחלואה (כגון: חיידקי כולרה, נגיפי הצהבת, פוליו ואחרים). בכדי להרחיק גם את גורמי התחלואה, יש צורך בטיפול נוסף של סינון וחיטוי - טיפול שלישוני.⁵

(ג) **טיפול שלישוני** כולל אחד או יותר מהתהליכים הבאים: (1) סילוק חנקן בתהליך ביולוגי; (2) סילוק זרחן בתהליך ביולוגי ו/או על ידי כימיקלים; (3) סינון נוסף של מוצקים "מרחפים"; (4) חיטוי.

27. בעבר, התקן המקובל היה תקן שניוני, אשר יושם ברוב מתקני הטיפול בישראל.
28. בחודש יולי 2000, התקבלה החלטת ועדת השרים לענייני כלכלה מספר 2117 (כל/46), אשר קיבלה תוקף של החלטת ממשלה, **"להטיל על השרה לאיכות הסביבה למנות צוות בין משרדי... במטרה להמליץ על תקני איכות קולחין המתייחסים למטרות השימוש במים, לאילוצים הידרולוגיים, תוך הפנמת השפעות חיצוניות והכל תוך הבטחת הכדאיות הכלכלית למשק הלאומי"**.
29. בעקבות החלטה זו, כונסה ועדת התקינה לאיכות מי הקולחין - "ועדת ענבר" - אשר פרסמה בשנת 2001 את הצעתה לתקני איכות מי הקולחין בדמות טבלת הערכים המאפשרים השקיה במי קולחין ללא מגבלות והזרמה לנחלים. במסגרת התקנים המוצעים הוגדרו 38 מדדים ביולוגיים וכימיים חדשים. התקן הביא בחשבון היבטים של בריאות הציבור, איכות הקרקע, שימור הצמחייה ושימור איכות המים. התקן נבחן ונמצא ישים מבחינה טכנולוגית בתנאי הארץ.
30. בשנת 2005 אימצה החלטת ממשלה מספר 3589 (חמ/5) את המלצות ועדת ענבר בכל הקשור לתקני איכות הקולחים והטילה על הגורמים המוסמכים לטיפול במים לפעול לשדרוג מכוני טיהור השפכים לרמת **טיהור שלישוני**, המאפשרת השקיית גידולים חקלאיים ללא מגבלות והזרמת הקולחים לנחלים, כאמור.
31. בחודש יולי 2010, נכנסו לתוקף תקנות בריאות העם (תקני איכות מי קולחין וכללים לטיהור שפכים), התש"ע - 2010 (להלן: **"תקנות ענבר"**), אשר מטרתן **"להגן על בריאות הציבור, למנוע זיהום מקורות מים משפכים ומי קולחין, לאפשר ניצול חוזר של מי קולחין כמקור מים, להגן על הסביבה, לרבות על מערכות אקולוגיות והמגוון הביולוגי, הקרקע וגידולים חקלאיים"**. התקנות החמירו את הסטנדרטים לאיכותם של מי הקולחים וחייבו את יצרני השפכים הגדולים לשדרג את מתקני הטיפול בשפכים ולהביא את הקולחים לרמה שלישונית.

⁵ כך על פי דוח פעילות של ועדת חריגים בשנת 2014, אשר הוגש לכנסת לוועדת פנים והגנת הסביבה בחודש יוני 2015; ניתן לצפייה בקישור: <http://www.health.gov.il/PublicationsFiles/V-Harigim-2014.pdf>

32. יצוין, כי תקנות ענבר חלות על מט"ש ניר אליהו, מושא התובענה, מיום 1.1.2012 (כך על פי התוספת השישית לתקנות ענבר).

ד. המט"ש מושא התובענה, אי יכולתו לטפל בשפכים המוזרמים אליו ואוזלת היד של המשיבים בטיפול בהתאמתו ושדרוגו

** יצוין, כי חלק מהנתונים והמסמכים התומכים בעובדות אשר בפרק זה, לקוחים מתוך מכתב איגוד הערים מיום 17.5.2016, אשר נשלח כמענה לפניית עמותת "צלול" בעניין מושא התובענה (עוד על כך בהמשך הדברים).

העתק המכתב מיום 17.5.2016, על נספחיו, מסומן ומצורף כנספח 1 לתצהירי המבקשים.

33. מט"ש ניר אליהו (הידוע גם כ"מט"ש דרום השרון המזרחי") הוקם בשנת 1999, ונועד לטפל בכ- 6,000 מ"ק של שפכים ביממה, מארבע הרשויות החברות באיגוד הערים - מועצה אזורית דרום שרון, עיריית טייבה, עיריית טירה, אשר חוברה למט"ש רק בשנת 2015, ומועצה מקומית כוכב יאיר (אשר עתידה להתחבר למט"ש לאחר השדרוג). השפכים מטופלים במט"ש ולאחר מכן מועברים למאגרים - מאגר אייל אשר בניר אליהו ומאגר רמת הכובש - ומשם מוזרמים אל הירקון.

34. תחילה הוזרמו אל המט"ש שפכי המועצה האזורית דרום השרון, המועצה המקומית כוכב יאיר, קלקיליה וח'בלה; בשנת 2006, עם השלמת פרויקט מאסף נחל קנה, נוספו שפכי היישובים עמנואל, קרני שומרון, שערי תקווה, יקר, נופים ואורנית; בהמשך נוספה גם טייבה (שקולחיה זרמו עד אותה העת לנחל אלכסנדר), ובשנת 2015 נוספה טירה (שקולחיה טופלו טרם לכן במט"ש טירה).

35. כעת מוזרמים אל המט"ש שפכים בהיקף של כ- **23,000 מ"ק** ביממה, **פי ארבעה** מהקיבולת המקסימאלית שלו.⁶

36. **כבר בסמוך לאחר הקמתו**, היה ברור לגורמים הרלוונטיים, כי **למט"ש כפי שנבנה, אין יכולת לטפל כהלכה בכמות השפכים המוזרמת אליו**, וכי מדובר **במפגע חמור**, אשר יש הכרח למגר באופן מידי. על כך התריעה מועצת רשות נחל הירקון שוב ושוב לאורך השנים.

37. כך, למשל, נכתב, **כבר בשנת 2001**, בדו"ח מועצת רשות נחל הירקון:⁷

⁶ "תורמי הביוב" למט"ש דרום השרון, על פי דו"ח של מועצת המים מיום 7.7.2015 הם: מושב אלישמע, מועצה מקומית אלפי מנשה, בית ברל - מרכז לחנוך השכלה ומחקר, מושב גן חיים, מושב גני עס, הרשות הפלסטינית (יו"ש), ועד מקומי צור יצחק, עיריית טייבה, החברה הכלכלית לפיתוח דרום השרון, יובלים בשומרון בע"מ - קרני שומרון מ.מ., יקר כפר שיתופי להתיישבות בע"מ, מושב ירקונה, מועצה מקומית אורנית, מעלה שומרון, קרני שומרון, מושב נווה ימין, מושב נווה ירק, נופים - ועד מקומי, קיבוץ ניר אליהו, מועצה מקומית עמנואל, צופים - ועד מקומי, צור יצחק, מושב שדה ורבורג, מושב שדי חמד, שערי תקווה ועד מקומי. ניתן לצפייה בקישור:

<http://www.water.gov.il/Hebrew/ProfessionalInfoAndData/Allocation-Consumption-and-production/DocLib6/sewer-treatment-2015.pdf>

⁷ כל דו"חות מועצת רשות נחל הירקון ניתנים לצפייה בקישור:

<http://www.yarqon.org.il/%D7%93%D7%95%D7%97%D7%95%D7%AA-%D7%9E%D7%95%D7%A2%D7%A6%D7%AA-%D7%A8%D7%A9%D7%95%D7%AA-%D7%A0%D7%97%D7%9C-%D7%94%D7%99%D7%A8%D7%A7%D7%95%D7%9F>

"המט"ש ניר אליהו קולט שפכים מהמקורות הבאים: קלקיליה, אלפי מנשה, ניר אליהו... הקולחים המוזרמים לירקון הם לאחר טיפול ראשוני בלבד ואינם עומדים בתקני איכות קולחים להזרמה לנחלים. קולחים אלו מהווים מטרד סביבתי ותברואי מכמה סיבות:

- פגיעה באיכות מי נחל הירקון.
- זורמים בנחל קנה מעל המוביל הארצי.
- מילוי אפיק נחל קנה בקולחים יוצר מוקד להתפתחות זחלי יתושים זאת כאשר נעשה מאמץ למניעת התפשטות קדחת הנילוס המערבי.

לעיתים יש זרימה של שפכים מקלקיליה בעיקר בעקבות תקלות או חבלות... הזרמת הקולחים ממט"ש ניר אליהו עלולה לגרום לתמותות דגים בהיקפים גדולים ולהפיכת הירקון שוב למוקד התפתחות יתושים. הצעה לפתרון: ניתן באופן פשוט ביותר, מבחינה טכנית, לשאוב את העודפים של מט"ש ניר אליהו אל מערכת הביוב של כפר סבא ולטפל בהם לפני הזרמתם לירקון. פתרון זה הנו זמני עד אשר מט"ש ניר אליהו יותאם וימומן לקליטת כל הקולחים המוזרמים אליו".

עמודים רלוונטיים מדו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 17.10.2001, מצורף ומסומן כנספח 2 לתצהירי המבקשים.

38. במשך שנים, לא נעשה דבר, והשפכים והקולחים (אשר לא עמדו בתקן השניוני), המשיכו לזרום אל הנחל באין מפריע. בדו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 27.1.2002, נכתב: "הקולחים המוזרמים לירקון דרך נחל קנה באיכות ירודה ובספיקה לא קבועה. הסיבה להזרמות לנחל היא העדר נפח איגום לכל הכמות שמטופלת במט"ש"; ובדו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 13.3.2003: "השנה זרמו כמויות ניכרות של שפכים וקולחים באיכות גרועה ממט"ש ניר אליהו. ההזרמות גרמו להרעה באיכות המים בנחל בקטע ארוך, כולל בקטע המלוח"; ובדו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 18.3.2004: "נחל קנה נדגם במעלה כניסת קולחי מט"ש כפר סבא – הוד השרון לצורך קבלת איכות הקולחים המוזרמים ממט"ש ניר אליהו. הדיגום הבודד שנערך מצביע כי הקולחים באיכות פחותה משניונית ואינם עומדים בתקן המותר להזרמה לנחלים".

39. ובדו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 28.3.2005:

"הירקון מזדהם ממט"ש ניר אליהו באופן קבוע בעונות השוליים, לפני ואחרי תקופת ההשקיה ובמהלך החורף לאחר מילוי המאגר הקיים. הנזק הוא גדול ופוגע במאמצי השיקום... החיבור ההולך ומתקרב של מאסף נחל קנה יגרום להרעה באיכות הקולחים ויגדיל את כמויות העודפים מהמערכת".

עמודים רלוונטיים מדו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 28.3.2005, מצורף ומסומן כנספח 3 לתצהירי המבקשים.

40. כאמור, במחצית שנת 2006, חובר גם מאסף נחל קנה אל המט"ש.

41. בדו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 14.9.2006 :

"התקיים דיון של הועדה הבין משרדית לנושא צווי הרשאה להזרמת קולחים לנחלים. הועדה לא אישרה את בקשת המט"ש לקבלת צו ולכן, ההזרמה לנחל אינה חוקית והמשרד לאיכות הסביבה עומד להוציא התראה לפי חוק המים".

עמודים רלוונטיים מדו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 14.9.2006, מצורף ומסומן כנספח 4 לתצהירי המבקשים.

42. אולם, יחלפו עוד שנים בטרם יחלו המשיבים לפעול בנושא.

43. לטענת האיגוד במכתבו (נספח 1 לעיל), הוא "החל להניע" את תהליך שדרוג המט"ש (רק) בשנת 2004, ובשנת 2006 החל בפניה לקבלת הצעות מחיר מחברות תכנון.

44. בחודש יולי 2007, נחתם בין איגוד הערים ובין חברת ח.ג.מ. מהנדסים ויועצים (1980) (להלן: "החברה המתכננת"), הסכם למתן שירותי תכנון השדרוג.

45. בחודש ינואר 2009 כבר התקבלו רוב האישורים הנדרשים לתכנון שדרוג המט"ש, אולם בשל חוסר נכונות של הרשויות הרלוונטיות לממן את הפרויקט, הסחבת נמשכה והמכרז לביצוע הפרויקט התעכב עוד ועוד.

46. בחודש פברואר 2009 פנה מנכ"ל החברה המתכננת לראש המילת"ב, והודיע כי נוכח "אדישות לפרויקט" ונשיאה בנטל העיקרי של מימון התכנון, החברה נאלצת להפסיק את הכנת המכרז עד למציאת פתרון למימון (ראו נספח ו' למכתב האיגוד, נספח 1 לעיל).

47. בחודש מרץ 2009, פנו המהנדסת המחוזית של משרד הבריאות ומנהל המחוז במשרד להגנת הסביבה אל הממונה על המחוז, הצביעו על "קושי מהותי ומתמשך בתיאומים בין הרשויות המקומיות השותפות לפרויקט", וביקשו את התערבותו בעניין (ראו נספח ז' למכתב האיגוד, נספח 1 לעיל).

48. בהמשך, במהלך השנים 2009-2010, התקיימו מספר ישיבות בנושא בראשותו של מר אורי שני (מנהל רשות המים דאז), במסגרתן נבחנו חלופות לתקצוב הפרויקט (ועלתה אף הצעה לפרק את איגוד הערים), אולם דבר לא סוכם בפועל.

49. בדו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 8.4.2010 נכתב כך: "מתקיים תהליך תכנון מפורט של המט"ש ומסמכי המכרז מוכנים. פרסום מתעכב בגלל תקציב".

50. בחודש דצמבר 2010 נערך דיון בלשכת השר לתשתיות הלאומיות, אשר בסופו חולקו לרשויות השונות משימות לביצוע, והן נדרשו "להתכנס עם פתרונות פרטניים" עד לחודש פברואר 2011 (ראו נספח ט"ז למכתב האיגוד, נספח 1 לעיל), אולם פתרונות שכאלה לא הוצגו.

51. ביום 7.3.2011 התכנסה הוועדה המשותפת פנים-עבודה לנושא סביבה ובריאות, על מנת לדון בפתרון קצה לביוב בכפרים ג'לג'וליה וכפר-ברא. שם נאמרו, בין היתר, הדברים הבאים :

"מחמוד עאסי [ראש מועצת כפר-ברא]: ... כשאומרים שאין פתרון קצה אז המילה הזאת היא קצת לא כל-כך מדויקת. למעשה, פתרון הקצה קיים, והטענה היא שהם צריכים לשדרג את פתרון הקצה. לגבי השדרוג – אדרבה. אין לנו בעיה – לא לי, ולא לאף ראש רשות אחרת... למה אני צריך להיות תקוע בגלל שהישוב כוכב-יאיר לא רוצה? יש לו מספיק חלקות בנייה, והוא לא כל-כך ממהר לחתום על שדרוג – זו הסיטואציה... אני מוכן כי אני בן ערובה. גם ראש מועצת ג'לג'וליה מוכן. אבל, ראש מועצת כוכב-יאיר צוחק ואומר: אל תכעסו עליי, אני לא רוצה לחתום על שדרוג. השדרוג הזה עולה לי 14 מיליון שקל, ואני לא כל-כך זקוק לזה. הוא לא זקוק לזה, אבל אני זקוק לזה. לי אין אפילו חלקה אחת. קלקיליה אמורה להיות גם שותפה באותו מט"ש. אבל, לקלקיליה אין נציגות אלא אם כן ביבי ידבר עם אבו-מאזן. מי ידבר בשמה של קלקיליה? זה גם תוקע את התקדמות השדרוג. אותו הדבר גם לגבי טייבה... אם אחד מהנציגים לא יחתום, השדרוג הזה יישאר תקוע עוד 10 שנים מעבר ל-10 שנים שבמהלכן הוא תקוע... לכן, אני חושב שזוהי חובה שהיא על המוסדות.

...

אתי בורלא [מהנדסת מחוז מרכז, משרד הבריאות]: ... לרשויות שעליהן אנחנו מדברים היום יש פתרון במתקן דרום שרון מזרחי. התוכניות של שדרוג והרחבה של המתקן הזה עברו את הוועדות הסטטוטוריות וקיבלו אישור.

...

זה מתקן שהוא לא קיים. יש שם מתקן ישן שהוא לא מתאים ולא נותן מענה. הוא גם תוכנן לכמויות הרבה יותר קטנות ממה שכבר היום בפועל מגיע. כמובן שאי-אפשר להעמיס עליו יותר. זה מתקן שהוא לא מוציא את היכולות הנכונות. במקרה של אי יכולת ניצול זה פשוט זורם לנחל ירקון ומזהם את הנחל. המתקן הזה חייב לעבור את השדרוג. כמו שאמרתי, יש תוכניות מאושרות ואפשר לצאת לדרך. הבעיה היא בעיה כספית בלבד... חייבים אחת ולתמיד להסדיר את הנושא הכספי בעניין הזה, ולקדם את המט"ש הזה.

עפו אגבאריה: ... האם ידוע לך שיש איזשהו גוף שיכול לכפות את זה, או לאכוף את זה על הרשויות? למשל, אני חושב שלכוכב-יאיר אין בעיה מבחינה כספית.

אתי בורלא: ... התוכניות האלה תקועות בגלל שלא הצליחו לסגור את ההסכמים הכספיים...

משה גראזי [מנהל המינהל לפיתוח תשתיות ביוב]: ... זה פרויקט שהעלות שלו היא 105 מיליון שקל לפי אומדנים. יש בו תשעה

שותפים, למעשה, שבתוך זה יש את קלקיליה. יש רשות שהיא בכינוס נכסים – טייבה. יש יושב-ראש ועדה קרואה. יש גם מאפיינים שונים. יש מועצה אזורית דרום השרון, יש יישובי נחל קנה שחלקם בשומרון, חלקם מועצות מקומיות שחברות בתוך החברה שנקראת יישובי נחל קנה. אלפי-מנשה היא רשות שנמצאת לקראת תוכנית הבראה על-ידי משרד הפנים. צור-יגאל וכוכב-יאיר – מה שהיה בעייתי נפתר מכיוון שהיא הצטרפה לתאגיד כפר-סבא שהוא בעל יכולת פיננסית כן לשים את חלקו. אבל, מהתמונה כבר מתברר שמספיק שיש רשות אחת שהיא בעייתית ואז זה יכול למוטט את כל הפרויקט.

...

מהרגע שנפתור את הסיפור של אלפי-מנשה ואת יישובי נחל קנה ואת טייבה שסאמי מכיר את זה מקרוב, אני מניח שנוכל לצאת לפרויקט. היו"ר דב חנין: לפי מה שאדוני אומר, המשיח יגיע על חמור לבן, ואז הוא יראה שהפתרון עדיין לא הגיע.

...

ניר-אליהו הוא הפתרון הנכון. איפה הפתרון של ניר-אליהו תקוע כרגע?

משה גראזי: הוא תקוע בשלוש רשויות שיש להן בעיה ליטול הלוואות מדינה בשל המצב הפיננסי שלהן, והן: טייבה, אלפי-מנשה ויישובי נחל קנה - החברה שמאגדת חלק מהרשויות של יישובי נחל קנה.

...

בפתח הדברים התחלתי לומר שיש פתרון שהוא פתרון אגרסיבי אל מול הרשויות שלא מסוגלות להביא את חלקן שנקרא צו לתיקון מעוות.

...

אך, אני אומר מה הבעיה כי בסוף אתם נבחרים הציבור, ואתם צריכים להבין גם את המשמעויות. בסוף איפה שמוציאים צו לתיקון מעוות, משיתים כפליים עלות על הרשות שלא הביאה את חלקה.

היו"ר דב חנין: וכך צריך לעשות.

משה גראזי: יכול להיות. עשינו את זה בכרמיאל ובעוד מקומות. זה יכול להיות סוג של פתרון. אני חושב שנכון למצות מול משרד הפנים פתרונות אחרים שלא יגרמו אחרי זה לרשויות האלה להביא לקריסה טוטאלית.

מאיר [צ"ל מריק] עפרון [מנכ"ל איגוד הערים]: ...בוקר טוב. המכון הוקם ב-2001, והוא תוכנן על כמות של 5,000 – 6,000 קוב שפכים ליממה. היום המכון מקבל כ-14,000 – 15,000 קוב ליממה. מתוכם הוא מקבל מהרשות – קלקיליה – כ-50%. העיר טייבה מבויבת כ-30%, מועצה אזורית דרום השרון – שבעה יישובים, יישובי נחל קנה ומועצה מקומית אלפי-מנשה... נכון להיום, הטיפול שלנו הוא טיפול שניוני מינוס פלוס. לא תמיד אנחנו מקבלים את התוצאות לפי הפרמטרים שמשרדי איכות הסביבה והבריאות קבעו לנו. כפי שאמרה גברת בורלא ממשרד הבריאות, כל התוכניות מאושרות הן על-ידי כל הוועדות הסטטוטוריות, הן על-ידי כל גופי משרדי הממשלה. חברות המכרז מונחות כבר למעלה משנה.

...

נכון להיום, התוכניות, חברות המכרז, יושבות במינהלת הביוב למעלה משנה וחצי. הבעיה העיקרית כפי שכל הנוכחים אמרו היא נושא כספי בלבד. יש חלוקה שנקבעה בכל הרשויות. כל ראשי הרשויות קיבלו את החלק היחסי שלהם, את האחוזים שנעשו בשיתוף פעולה יחד עם מינהלת הביוב. לא מצליחים לעבור את המדרגה של הפתרון הכספי...

...

היו"ר דב חנין: ... אנחנו שמענו על המהלכים שמתבצעים בשני כיוונים - כיוון של שדרוג המט"ש בניר-אליהו. אנחנו קוראים לרשות המים להתחיל באופן מיידי מהלך של הוצאת צו לתיקון מעוות שעל-פיו אפשר יהיה באופן מיידי לחייב רשויות שאינן מוכנות להשתתף כספית במימון הזה באופן מיידי, ושהמהלך הזה יתחיל מיד. באופן מיוחד אנחנו מדברים פה על אלפי-מנשה ועל יישובי נחל קנה."

העתק פרוטוקול הוועדה המשותפת פנים-עבודה לנושא סביבה ובריאות של הכנסת מיום 7.3.2011, מצורף ומסומן כנספח 5 לתצהירי המבקשים.

52. אולם, למרבה הצער, גם לאחר קריאה זו, הסחבת נמשכה. תחילה דווח שהמכרז לשדרוג המט"ש צפוי להתפרסם "במהלך שנת 2011" (כך על פי דו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 28.4.2011); מאוחר יותר באותה השנה, דווח כי מסמכי המכרז מוכנים, אולם "יש עיכוב בגלל נושאים תקציביים הקשורים לרשויות שצריכות להתחבר למט"ש" (כך על פי דו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 3.11.2011).

53. בפועל, ביצוע עבודות השדרוג נדחה שוב ושוב בתואנות של העדר תקציב, וזאת בעוד כמויות השפכים המוזרמות למט"ש ממשיכות לגדול והמפגע הולך ומחריף. כך, בדו"ח ניטור מים ונחלים של המשרד להגנת הסביבה לשנת 2011 נכתב: "למט"ש דרום שרון מזרחי יש עודפי קולחים באיכות ירודה שמוזרמים לירקון במשך החורף ובעונות השוליים", וכן (בהקשר

לנחל (שכס): "מעלה הנחל ממתין לשדרוג מט"ש דרום שרון מיזרחי - עוד מט"ש זמני שמיצה את ימיו, ואינו מסוגל לקלוט את ביובי טייבה, טירה, צור נתן וסלעית".⁸

54. בשנת 2012 דווח שוב שהמכרז לביצוע השדרוג אמור להתפרסם "במהלך שנת 2012" (כך על פי דו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 2.4.2012), אולם בסוף אותה השנה דווח כי "יש עיכוב בגלל נושאים תקציביים הקשורים לרשויות שצריכות להתחבר למט"ש", וכי "אין לו"ז ידוע לביצוע השדרוג" (כך על פי דו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 29.11.2012).

55. כפי שניתן להיווכח ממכתב איגוד הערים (נספח 1 לעיל), על אף ריבוי הישיבות וחלופות המכתבים בין הגורמים השונים אצל המשיבים, שדרוג המט"ש המשיך להתעכב, וגם פתרונות ביניים לא הוצעו.

56. בינתיים, המפגע נותר בעינו: בדו"ח ניטור מים ונחלים של המשרד להגנת הסביבה לשנת 2013 נכתב כך: "שפכי טירה, טייבה, צור יצחק ועוד, מוזרמים למתקן דרום שרון מזרחי, שמיצה גם הוא את חיינו..."⁹

בדו"ח מועצת רשות נחל הירקון מיום 7.5.2013, נכתב כך: "המט"ש הוא גורם הזיהום העיקרי של הירקון בעונות השוליים, מהפסקת ההשקיה ועד להתחלת השקיה".

ואילו בדו"ח ניטור מים ונחלים של המשרד להגנת הסביבה לשנת 2014 נכתב כך: "ממט"ש דרום שרון מזרחי מוזרמים לירקון עודפי קולחים באיכות ירודה במשך החורף ובעונות השוליים. איכות הקולחים גרועה ביותר".¹⁰

57. בהחלטתה מיום 9.2.2014 בנושא תכנית להעצמה ופיתוח של העיר טייבה, הכירה הממשלה במפגעים החמורים שיוצר המט"ש והחליטה על הקמת צוות "לצורך יצירת מעטפת ארגונית ומימונית להקמת המט"ש":

"נוכח חשיבות המט"ש להמשך פיתוח טייבה וישובי האזור ונוכח הסכנה הבריאותית והסביבתית הצפויה עקב אי הרחבתו, יוקם צוות בראשות מנכ"ל רשות המים, הממונה על התקציבים במשרד האוצר, ראש הרשות לפיתוח כלכלי במגזרי המיעוטים במשרד ראש הממשלה, מנכ"ל משרד הפנים, מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון או נציגיהם, לצורך יצירת מעטפת ארגונית ומימונית להקמת המט"ש".

58. ביום 10.3.2014 התקיים בפני מנהל המחוז במשרד להגנת הסביבה שימוע לאחראים על המפגע (ובכלל אלה המשיבים). מסיכום השימוע עולה תמונה קשה: הזרמת שפכים וקולחים שרמתם פחותה מרמה שניונית לנחל, ללא צו הרשאה; הזרמת שפכים כמעט גולמיים מטירה למאגר רמת הכובש; איכות מים ירודה במאגר רמת הכובש, שאינה מאפשרת השקיה

⁸ ניתן לצפייה בקישור:

<http://www.sviva.gov.il/infoservices/reservoirinfo/doclib2/publications/p0601-p0700/p0673.pdf>

⁹ ניתן לצפייה בקישור:

<http://www.sviva.gov.il/infoservices/reservoirinfo/doclib2/publications/p0701-p0800/p0783.pdf>

¹⁰ ניתן לצפייה בקישור:

<http://www.sviva.gov.il/infoservices/reservoirinfo/doclib2/publications/p0801-p0900/p0809.pdf>

בקולחים; העדר פתרונות ביניים שימנעו את זיהום אגן נחל הירקון על ידי המט"ש וגלגול האחריות של הגורמים המעורבים מאחד לשני.

59. בסיום השימוע הוחלט, כי עד ליום 13.4.2014 יוצא גאנט המפרט את כל אבני הדרך ולוחות הזמנים עד לשדרוג המט"ש וכי עד ליום 30.4.2014 יציג האיגוד מסמך הנדסי בדבר פתרונות ביניים עד השלמת השדרוג, כדי להשיג שיפור מהותי באיכות הקולחים להשקיה וצמצום הפגיעה בנחל הירקון (סיכום השימוע מצורף כנספח לתגובת המשרד להגנת הסביבה, נספח 16 לתצהירי המבקשים).

60. כפי שמצוין אף במכתב איגוד הערים, נראה שרק השימוע הניע לבסוף את גלגלי השדרוג, אשר זכה לבסוף גם לתוספת תקציב ממשלתית, ובשנת 2014 כבר נבחר קבלן לביצוע העבודות. אולם, פתרונות ביניים לא הוצגו.

61. כמו בשנת 2014, גם בשנת 2015, הוזרמו אל נחל הירקון כמויות חריגות של קולחים באיכות ירודה ממט"ש ניר אליהו ושפכים אל יובלי נחל קנה. כך נכתב בדו"ח ניטור מים ונחלים לשנת 2015 של המשרד להגנת הסביבה, אשר פורסם ביום 1.5.2016:¹¹

"ממט"ש דרום שרון מזרחי מוזרמים לירקון עודפי קולחים באיכות ירודה במשך החורף ובעונות השוליים. אל הירקון מגיעה גם כמות שפכים מתקלות במערכת הולכת השפכים לחבלה ואלפי מנשה למט"ש דר' שרון מז'. איכות וכמות המים שזרמו לירקון ממקורות אלו פגעו במערכת האקולוגית של הנחל שאת היקפה ועוצמתה עדיין לא יודעים כל עוד לא נערך ניטור לקביעת היקף הנזק".

62. למעשה, הבעיה רק הלכה והחריפה:

"יש לציין שבתחילת 2016 (הנתונים לא מדווחים בדו"ח זה) חלה הרעה באיכות המים בקטע התיכון של הירקון בגלל הזרמת שפכים וקולחים באיכות ירודה מנחל קנה ומט"ש דר' שרון מז'... בשנים 2013-2015 הזרמת הקולחים ממט"ש דר' שרון מזרחי נמשכת תקופה ארוכה יותר השוואה לשנים קודמות".

63. כיום, העבודות לשדרוג המט"ש מצויות בעיצומן, ואילו הזרמת הקולחים המזהמים נמשכת לעת עתה, באין מפריע.

64. כך, למשל, נכתב בהודעה לתקשורת שהוציא המשרד להגנת הסביבה ביום 16.2.2016:

"זיהום נחל הירקון בשפכי השרון

על מי נחל הירקון נצפה ביום שני (15/2/2016) קצף לבן שמקורו בזרימת שפכים שהגיעו ממכון טיהור השפכים בדרום השרון. הקצף נוצר כנראה מהזרמת כמות גדולה של דטרגנטים (חומרי ניקוי המיוצרים בתהליך סינטטי).

¹¹ ניתן לצפייה בקישור:

<http://www.sviva.gov.il/infoservices/reservoirinfo/doclib2/publications/p0801-p0900/p0834.pdf>

על פי אנשי רשות נחל הירקון מדובר בזרימה ידועה ומתמשכת של מי קולחים באיכות ירודה ממט"ש (מכון טיהור שפכים) דרום השרון, המנקז את קווי הביוב של אלפי מנשה, קלקיליה ואזור דרום השרון המזרחי.

הזיהום נוצר בשל עומס על מכון טיהור השפכים, שבעקבות דרישות המשרד להגנת הסביבה מצוי בימים אלה בתהליך שדרוג ושיפוץ. על פי הערכות עבודות שדרוג המט"ש יסתיימו בעוד כשנה וחצי.

מט"ש דרום השרון שייך למועצה האזורית דרום השרון, ובשל העיכוב בהשלמת העבודות זומנו בעבר נציגי המועצה לשימוע אצל מנהל מחוז מרכז של המשרד להגנת הסביבה.

נכון לעכשיו אנשי רשות נחל הירקון, יחד עם גורמים סביבתיים נוספים, פועלים לצמצום הנזקים האקולוגיים והתברואתיים¹².

65. פתרונות הביניים שנדרשה המשיבה להציג למניעת הזיהום עד לסיום השדרוג, לא הוצגו למיטב ידיעת המבקשים עד עצם היום הזה.

66. על קיומו של המפגע החמור כיום, לא ניתן לחלוק. כך, למשל, נכתב בתשובת המשרד להגנת הסביבה מיום 19.4.2016, לפניית עמותת "צלול":

"המפגע הקשה המתואר במכתבכם מטופל על ידי המשרד להגנת הסביבה במשך שנים רבות. לאחר הליך אכיפה בו נקט המשרד כנגד האחראים על המט"ש שבנידון, וכתוצאה ישירה ממנו, החלה לפני כשנתיים הקמת המט"ש החדש. ... אין חולק כי המצב המתואר במכתבכם חמור וקשה, ומסיבה זו המשרד הפעיל את סמכויות האכיפה שלו על מנת להתניע את הקמת המט"ש החדש" (ראו נספח 16 לתצהירי המבקשים להלן).

67. כך נכתב בדוח מצב של נחל הירקון 2015/2016, אשר פורסם בחודש אפריל 2016:

"ב2015 כמו ב2014, הוזרמו לירקון קולחים ירודים ממט"ש דרום שרון מזרחי ובנוסף הוזרמו שפכים מהקו השבור של שפכי אלפי מנשה וחבלה וקולחים ראשוניים ממאגר רמת הכובש... הזרמת קולחי ושפכי מט"ש דרום שרון מזרחי פגעה במערכת האקולוגית של הירקון ובריאות הנחל ירדה (ההדגשה במקור). יש לציין כי הזרמת השפכים/קולחים בוצעה ללא התר הזרמה".

68. עוד נכתב בדו"ח הנ"ל תחת הכותרת "קוליפורמים צואתיים":

"תקן ועדת ענבר למס' חיידיקי קוליפורם צואתי קובע עד 200 חיידיקים/100 מ"ל. בשנת 2015, ממוצע מס' החיידיקים היה 1,450 ו-"

¹² ניתן לצפייה בקישור:

<http://www.sviva.gov.il/InfoServices/NewsAndEvents/MessageDoverAndNews/Pages/2016/February2016/Yarkon-River.aspx>

290 עם ערכי מקסימום של 1700 ו- 850 למט"ש רמה"ש ומט"ש כ"ס/ה"ה בהתאמה (איור 65). מנחל קנה/מט"ש דר' שרון מזר' הממוצע היה 59,000 עם ערך מקסימום של 870,000 חיידקים/100 מ"ל, חריגה של שלושה סדרי גודל (פי 5,000) (ההדגשה במקור)".

69. וכן (בליווי תמונות):

"סבון בירקון - מט"ש דרום שרון מזרחי מזרים לירקון במהלך השנתיים האחרונות 2014-2016 קולחים ירודים הגורמים למפגעים תברואתיים ואקולוגיים ביובלי הירקון ובירקון. לעיתים מגיעים אל הירקון שפכים עם ריכוזים של מזהמים כמו דטרגנטים ואז נראה קצף באזורים בירקון במורד מפלי סכרים.

...

"הדברה של זחלי יתושים בנחל ירקון בוצעה באפריל 2016 אחרי הפסקה של כ-10 שנים, בעקבות פגיעה משמעותית במערכת האקולוגית של הנחל כתוצאה מזרימת מי ביוב מהמערכת של מט"ש דרום שרון מזרחי. הצורך בהדברה נובע מפגיעה משמעותית במערכת האקולוגית של הנחל, כתוצאה מזרימת שפכים ממערכת איסוף השפכים שמיועדים למט"ש דרום שרון מזרחי וקולחים באיכות ירודה מאותו מט"ש. לאחרונה הופיע קצף לבן על פני הנחל, המאפיין זיהום בדטרגנטים, קצף זה פוגע במגוון בעלי החיים הטורפים את זחלי היטושים. הזיהום אינו חד פעמי וצפוי להימשך עוד כשנתיים. ניטור הנחל לאיתור מוקדי דגירת יתושים מתבצע באופן קבוע על ידי רשות נחל הירקון מתקופת סיום הגשמים ועד לתחילתה. ממצאי הניטור בשנים האחרונות הצביעו באופן ברור על צמצום משמעותי בדגירת זחלי יתושים בירקון, בעיקר הודות לפעולות שיקום נרחבות בהם הושקעו עשרות מיליוני שקלים, אשר הובילו לשיפור באיכות המים ולהתפתחות אוכלוסיות טורפים, כמו דגים ובעלי חיים מימיים נוספים. על פי תוצאות הניטור האחרונות, נמצא כי יש צורך לבצע פעולת הדברה, לאור העובדה שהנחל כבר אינו יכול להדביר את עצמו באופן טבעי".

העתק העמודים הרלוונטיים מדו"ח מצב נחל הירקון לשנים 2015/2016, אשר פרסמה רשות נחל הירקון בחודש אפריל 2016 מסומן ומצורף כנספח 6 לתצהירי המבקשים.

70. וראו הדברים אשר נאמרו בישיבת מועצת רשות נחל הירקון מיום 5.5.2016, בדבר המועד המשוער לסיום העבודות, ופתרונות לתקופת הביניים:

"דוד פרגמנט [מנהל רשות נחל הירקון] – המפגע הגדול ביותר הוא מט"ש דרום שרון מזרחי, זה המזהם המרכזי ולא רואים פתרון אמיתי עד להשלמת הקמת המט"ש החדש והרצתו. בינתיים, אנחנו שואבים מנחל קנה באמצעות תחנת השאיבה שהקמנו ואנחנו פועלים

להגדיל את כושר השאיבה מ- 200 ל- 300 קוב' שעה? יומי? חודשי?
העברנו ליו"ר איגוד ערים לביוב דר' השרון את אומדן העלויות של
רשות הנחל כדי להקטין את המפגע שהם מייצרים.

ראובן לדיאנסקי – ומה עם ההדברה שלנו עקב הזיהום

דוד פרגמנט – בטיפולנו. אנחנו מנוסים. גם זה אמור להיות על חשבון
המזהם.

רון זהבי [מרכז בכיר למים ושפכים, מחוז מרכז במשרד להגנת
הסביבה] – לעניין הלו"ז שהוצגו לגבי המט"ש - העבודה במצב
מתקדם ולפי ההערכות באפריל 2017 תסתיים בנית המט"ש, ולאחר
מכן תתחיל הרצה ובצורה הדרגתית עד סוף 2017 תסתיים העבודה.
בישיבה שהייתה אצל דלג'ו דובר על כך שבתוך שנה תסתיים העבודה
במט"ש. בינתיים נגרם נזק לירקון. לא סוכם על ביצוע פעולות
לשיפור איכות הקולחים לשלב הביניים.

אהוד שטיין – מדובר על שנה וחצי.

רון זהבי – באזור עדנים לא זורם.

יונתן רז [אקולוג] – זה לא מצב קבוע: יש זרימות, יום כן ויום לא.

רון זהבי – אתמול לא היתה זרימה רצופה. רשות הנחל פועלת נכון
להגדלת כושר השאיבה של תחנת אלישמע.

דוד פרגמנט – עושים זאת, למה לא מפעילים לחץ לביצוע פעולות
בשלב הביניים? האם אפשר להכניס למאגרים מאווררים שלא
מרחיפים משקעים.

רון זהבי – אני לא מכיר.

רון חולדאי – אתם מדברים על היבטים טכניים ויש בעיה עקרונית
של עודפי קולחים.

אם מגדילים את כושר השאיבה צריך לוודא שיש לאן לשאוב. האם
מט"ש כבר סבא יכול לקלוט את הכמויות הנוספות? זה דיון מקצועי
ורצוי לקבל הצעה יותר מסודרת.

דוד פרגמנט – זה סוג הדברים שנידונים בוועדה למתן היתרי הזרמה
לנחל.

דרור בן יואב – בניתי שלושה מט"שים, לא נראה לי שהבניה של
המט"ש הזה תסתיים תוך שלוש שנים, והלוואי שזה יסתיים תוך
שנתיים.

רון חולדאי – מי קבע את הלו"ז?

רון זהבי – המתכנן.

דרור בן יואב [יועץ עיריית הוד השרון] – במט"ש כ"ס-הוד השרון
חייבתי את הקבלן לגייס 80 עובדים כדי לעמוד בלו"ז, וכאן מדובר ב-
13 עובדים, ספרתי!

רון חולדאי – מי אחראי על הקמת המט"ש?

דרור בן יואב – איגוד הערים לביוב דרום השרון, שמוטי דלג'ו הוא
היו"ר

דרור בן יואב – בשלב הביניים צריך לנקוט בצעדים, כולל לבדוק את
נושא הוספת המאווררים. לא מספיק לומר שזה ירחיף בוצה אלא צריך
לבדוק.

יונתן רז – יש 11 מאווררים ולא כולם עובדים. צריך 35 מאווררים.

רון חולדאי – פעם ראשונה שאני שומע שיש צעדים שאפשר לעשות
כדי להקל על הבעיה. מי צריך לגרום שהם יבוצעו?

דרור בן יואב – המשרד להגנת הסביבה.

יונתן רז – התאגיד גובה מהתושבים על הטיפול והוא צריך לבצע
פעולות.

רון זהבי – כל היועצים אמרו שאין פתרון.

דרור בן יואב – למה אין משהו כתוב?

רון זהבי – צריך להוציא את הבוצה, והדרישה היא מאיגוד ערים. כל
הגורמים הרלוונטיים ישבו וזה היה הנושא עליו דברו.

רון חולדאי – מסתבר שכן יש דברים שאפשר לעשות וכנציג המשרד
להגנת הסביבה אני מבין שיש בידך כלים לחייב את ביצוע הפעולות.

יורם הורוביץ [מנהל מחוז תל-אביב, המשרד להגנת הסביבה] – החובה
שלנו היא לאכוף את ביצוע ההחלטות.

רון חולדאי – אתם צריכים להוביל את תהליך קבלת ההחלטות ולאכוף
את ביצוען כי זאת הדרך לפעול כדי לצמצם את הזיהום ואת הנזק
לירקון עד שהמט"ש החדש יפעל.

רון זהבי – מסכים.

רון חולדאי – האם אפשר תוך חודש לקבל תשובה מדלג'ו למה
המאווררים לא עובדים? נוצר מצב אבסורד שמזרימים לירקון קולחים
באיכות גרועה ואי אפשר לקבל תשובות מוסמכות מתי זה ייפסק. אני
מבקש שתעלה את הנושא בפני השר או המנכ"ל. כבר כתבתי לשר
ואם צריך אפנה אליו שוב.

יורם הורוביץ – עדיין יש מחלוקת לאופי הפתרון לשלב הביניים. דוד רובין, שהוא עובד המשרד ומומחה בתחום בודק את הנושא. אנו נבוא ונציג פתרונות בתוך שבועיים שלושה.

רון חולדאי – אני מבקש שתוך שבועיים.

אהוד שטיין – בינתיים רשות הנחל מוציאה הרבה כסף וחוסכת לאחרים את ההוצאות.

רון חולדאי – כל אחד עושה את מה שהוא יכול ואחרי זה בודקים ומסתדרים".

פרוטוקול ישיבת מועצת רשות נחל הירקון מיום 5.5.2016 מצורף ומסומן כנספח 7 לתצהירי המבקשים.

71. בחודשים מרץ ומאי 2016, העניק מנהל רשות המים לאיגוד ולחברת ההשבה צו הרשאה בחירום להזרמת קולחים ברמה שניונית לנחל סיר, "מאחר ונסיבות העניין אינן מאפשרות ברירה אחרת" (ראו נספח ג' למכתב איגוד הערים, נספח 1 לעיל).

72. הצו מחודש מאי 2016, הותנה בקיומן של דרישות נוספות, בין היתר, להכנת תכניות לצמצום הגלשת הקולחים, משטר הזרמה, ביצוע פעולות לטיוב הקולחים בתקופת הביניים, לרבות הוצאת בוצה ממאגר ניר אליהו וממאגר הכובש ובחינת זירוז לוחות הזמנים לשדרוג המט"ש, לרבות תוספת כוח אדם ומשמרות עבודה וכן דרישות לגבי הסכם מימון עלות שאיבת הקולחים מנחל קנה למט"ש כפר סבא-הוד השרון. התכניות היו אמורות להיות מוגשות למרכזת ועדת צווי ההרשאה עד ליום 9.6.2016, אך לא הוגשו עד היום.

73. ביום 16.5.2016 התקיים בוועדה למתן צווי הרשאה דיון, בהשתתפות יו"ר איגוד הערים, לגבי מתן צו הרשאה נוסף להזרמה עד מועד ההשלמה הצפויה של השדרוג בשנת 2017. בישיבה הסתבר כי המשיבות לא עמדו בתנאי צו ההרשאה בחרום וכמו כן לא הוצגה תכנית לשיפור איכות הקולחים ולצמצום הכמות המוזרמת. למעשה, הערכת מר דלג'ו (ראש המועצה האזורית דרום השרון) הייתה, שכמות הקולחים רק תגדל.

העתק פרוטוקול הישיבה מיום 16.5.2016 מצורף ומסומן כנספח 8 לתצהירי המבקשים.

74. ביום 15.11.2016, התקיימה ישיבה של מועצת דרום השרון המזרחי, במסגרתה נידונה שאילתה שהעלה חבר מליאה ותושב אלישמע, מר איתן יפרח, בנושא הזרמת השפכים בנחל קנה, וכך דובר שם:

"ד"ר מוטי דלג'ו: ... לפני שניגש לסדר יום הייתה שאילתה של חבר, בבקשה יפתח תקריא את השאילתה.

מר איתן יפתח: לגבי המשך הזרמת מי ביוב בוואדי סיר וקנה, במשך תקופה ארוכה כמו שאתם יודעים הוזרמו לשמה ביוב, עד ה-16.6.16 זה היה גם באישור של איכות הסביבה של רשות המים שנתנה את האישור להזרים עודפים שהיו במאגרים. זה המשיך וממשיך, גם עכשיו המים זורמים. הייתה הפסקה של איזה שבוע אולי וזהו בכל התקופה הזאתי. מה שהובטח זה בתקופה הזאתי כבר לא אמורים

להיות שום מים עודפים שאמורים להיות, היות והסיבה הקודמת שהסבירו לנו שהיה עודפים של מים שנאגרו במאגרים, והעדיפו להזרים מים מותפלים מאשר להזרים ישירות מהמט"ש. היום כבר אמורים להיות המאגרים, לפי גם מה שאני ביררתי לא מלאים, עדיין ממשיך ההזרמה-

מר צפי פלד: הם מלאים, הם מלאים.

מר איתן יפתח: יכול להיות כעיקרון, אבל מתי שאני ביררתי עם המנכ"ל של החברה להשבה הוא אמר לי לפני איזה חודש שלא, ובכל מקרה עדיין יש הזרמה של מים, זה מים שפוגעים, חוצים גם את המוביל הארצי פוגעים במי התהום ובבארות של המושב שלנו אלישמע ועוד מושבים בסביבה, זה מפגע ריח שמגיעים גם לערים בסביבה וגם פוגע באיכות החיים הבסיסית, אפילו לשהות בחוץ ברמה הזאתי שזה בלתי נסבל. אני אציין שרשות ניקוז ירקון עזרה לנו קצת בטיפול בדברים נקודתיים כדי להקל קצת, על ידי דברים הנדסיים מסוימים, אבל הבעיה עדיין ממשיכה. אנחנו לא רואים פתרון אלא אם כן עוד פעם, הפתרון האולטימטיבי זה המט"ש שיהיה בעוד שנה וחצי, אבל זה עדיין לא פותר את הקושי כרגע שאנחנו נמצאים. וצריך למצוא פתרון כזה או אחר, יכול להיות שזה סך הכול עניין של מחיר, ויכול להיות שצריך להזרים מים טובים מים שפירים וזה המחיר במקום להזרים מים באיכות מאוד מאוד גרועה, וזה יקל קצת או שיש עוד פתרונות אחרים, לא תמיד אנחנו צריכים להביא את הפתרונות. כמה שפנית... ביוב דרום שרון מזרחי כולל המנכ"ל שלהם, אין מענה אומר היו"ר. לא היה מענה לא למכתבים וביקשתי להעלות את זה כנושא, אני אסתפק גם בהתייחסות מלאה ואם צריך אני ארצה גם להשיב וגם...

...

... אנחנו מדברים על תקופת ביניים כיצד ראש המועצה והמועצה ואיגוד ערים ואיגוד ביוב פועלים כדי להקל על מצוקה של התושבים כרגע. אם יש איזה בחינה של זה? אם יש איזה פתרונות ביניים? אנחנו לא מדברים על הפתרון האולטימטיבי אנחנו מדברים על פתרון ביניים, איך מקלים פה על אוכלוסייה שסובלת ותסבול לפי זה עוד הרבה זמן, וזה סבל שפוגע גם בנשימה של ילדים שיכולים להיות אסמטיים בגלל הריחות ובגלל הזה, וגם מבוגרים. אנחנו לא מדברים פה על איכות חיים אלא מדברים על דברים בסיסיים, איך המועצה בתקופה הזאתי כן מקלה וכן באה לקראת מה שאפשר כדי להקל.

ד"ר מוטי דלג'ו: נתחיל בכך שהמועצה-

??? אפשר לשאול?

ד"ר מוטי דלג'ו: לא, לא, אי אפשר לא יתקיים דיון. המועצה עשתה את כל הפעולות 4, 5 שנים לפני הרשויות האחרות והיא מבחינתה קיבלה את ההחלטות לתמוך בעניינים. מה שקורה בפועל, מינהלת הביוב אישרה בשלב מאוחר לצאת לשדרוג, כפי שנאמר גם על ידי האיגוד, כמות השפכים לאין ערוך גבוהה. כל הפעולות שצריך לעשות כולל תמרוץ של הקבלנים, הקדמת מיליוני שקלים, כולל העמדה בפני הקבלן שירות הסעות ומימון ההסעות כדי לאפשר להם השכרה של דירה בטירה כדי שיעשו משמרת נוספת, כולל התקנה של מעברים כדי שזה יקטין את המטרד. לצערי הרב בעניין הזה אני לא איש של בשורות, אלא לומר שהעניין הזה כנראה ימשיך. ההצעה שלנו למשרד להגנת הסביבה ומשרד הבריאות שינתקו את טירה וחבלה שהן בעצם שתי האחרונות שנכנסו, הייתה התנגדות שלהם ולכן המצב הזה הוא, אני לא איש של בשורות, כשהסוגיה הזו היא על הפרק, משרד הגנת הסביבה מודע לעניין הזה המנכ"ל, מנהל כמעט כל שבועיים נעשה שמה סיור כולל גם שלי, ותמונת המצב יכולה להיות רק יותר גרועה.

מר איתן יפתח: אולי בהזרמת מים שפירים בנוסף למים כדי לדלל קצת להקל בדברים האלה קחו את המים, השאלה אם יש איזו שקיפות לשתף אותנו, עוד פעם אנחנו סובלים מזה, אם יש רמות מסוימות.

ד"ר מוטי דלג'ו: ככה זה הפרוצדורה, רצית פורמלי נתתי לך גם את השאילתה וגם להגיב וקיבלת תגובה של כמה."

עמודים רלוונטיים מפרוטוקול ישיבת מועצת דרום השרון מיום 15.11.2016 מצורף ומסומן כנספח 9 לתצהירי המבקשים.

75. בהמשך חודש נובמבר 2016, שוב נצפו דגים מתים על פני הירקון.

כתבה אשר פורסמה באתר ynet ביום 19.11.2016 אשר כותרתה: "בגלל הזרמת ביוב: שוב דגים מתים בירקון", מצורפת ומסומנת כנספח 10 לתצהירי המבקשים.

צו הרשאה נוסף להזרמת קולחין ניתן לאיגוד ביום 6.2.2017, וזאת עד ליום 26.1.2018. במסגרת הצו, הוטל על האיגוד והחברה להשבת קולחים דרום השרון לבצע על חשבונם, בין היתר, את הפעולות הבאות: (1) תכנון ניקוי המאגרים, אשר יוגש עד ליום 26.3.2017 לוועדה המקדמית לשיפוט מפעלי השבה ברשות המים; (2) הגשת תכנית על אופן סילוק הקולחים שלא באמצעות המאגרים (לתקופת ניקוי המאגרים או ככל שיידרש); (3) מניעת דגירת, התפתחות ומפגעי יתושים. למיטב ידיעת המבקשים, תכנון כאמור לא הוגש.

העתק צו ההרשאה מיום 6.2.2017 מצורף ומסומן כנספח 11 לתצהירי המבקשים.

76. כאמור, על אף שיועד לטפל בכמות של כ-6,000 מ"ק ביממה, מוזרמים אל המט"ש היום כמעט 24,000 מ"ק ביממה, כמות הגדולה פי ארבעה (כך על פי פרוטוקול ישיבת המועצה

האזורית דרום השרון מיום 29.1.2017).¹³ במכתב איגוד הערים נכתב מפורשות, כי "מאגרי ניר אליהו ורמת כובש אינם ערוכים לקלוט ולאגום קולחים בהיקפים כה גדולים", כך שנראה שגם לאחר השדרוג, לא תבוא הבעיה על פתרונה.

77. ממכתב איגוד הערים (נספח 1 לעיל), עולה עוד, כי לנחל מוזרמים גם שפכים גולמיים מאלפי מנשה, ח'בלה, רמת הכובש וטירה. לפי ממצאי איגוד הערים, "בתקופות שונות נמדדו כמויות שפכים בלתי סבירות (קטנות) ביחס לכמויות שאמורות להגיע לאיגוד ממזרימים שונים. אחת האפשרויות הסבירות לכך הינה כי ישנה זרימת שפכים לערוץ הנחל חלף הגעתם לתחנת השאיבה ולמט"ש" (ראו סעיפים 11-12 למכתב הנ"ל).

78. בנוסף, חדשות לבקרים, גולשים לנחל שפכים גולמיים כתוצאה מתקלות. כך, לדוגמה, כשהופיע במהלך חודש פברואר 2016 קצף לבן על מי הירקון, בירור עם רשות הנחל העלה כי הקצף נוצר בעקבות תקלות במט"ש דרום השרון המזרחי ובירור נוסף במשרד להגנת הסביבה הצביע על תקלות בקווי הביוב של אלפי מנשה וח'בלה כמקור זיהום אפשרי נוסף (כפי שפורט לעיל).¹⁴

79. בכתבה שפורסמה באתר "הארץ" מיום 21.3.2017, נכתב - בין היתר - כך :

"זה כמה שבועות מוזרמות לנחל הירקון כמויות גדולות של שפכים, כי מתקני הטיהור הקיימים באזור לא יכלו לקלוט אותם. הזיהום רחב ההיקף שנוצר בנחל פוגע בתהליכי שיקום שהושקעו בהם עשרות מיליוני שקלים, יוצר מטרדי ריח ופוגע בבעלי החיים. דליפה של ביוב לנחל בשל תקלה באחד מקווי הביוב באזור החריפה את הזיהום. רשות המים אישרה את ההזרמה... לטענת פרגמנט ניתן היה לנקוט אמצעים מידיים כדי לשפר את איכות השפכים לפני הזרמתם לנחל וכך לצמצם את הנזק. גם אפשר היה לנקות את המאגרים לפני החורף כדי להגדיל את המקום הפנוי בהם".

העתק הכתבה מיום 21.3.2017 מצורף ומסומן כנספח 12 לתצהירי המבקשים.

80. בכתבה ששודרה ב"מגזין" עם אושרת קוטלר ביום 11.4.2017, אשר כותרתה "מנחל משוקם לתעלת ביוב: כך הפך הירקון לביב השופכין של גוש דן", מצולם נחל קנה בסמוך לבית המבקשת במושב אלישמע, על גביו נראה קצף לבן. באותה הכתבה התראיין מר מריק עפרון, מנכ"ל איגוד הערים, אשר ציין כי המט"ש קולט היום כ-24,000 מ"ק שפכים ביממה, וכי ביוב גולמי מוזרם לירקון. עוד נאמר בכתבה, כי גם לאחר שתסתיימנה העבודות לשדרוג המט"ש, ימשיך לזרום ביוב לנחל, משום שאין בנמצא מאגר המסוגל לקלוט את מי הקולחין בימי החורף. כך אמר הכתב, מר אבי עמית, בסיום הכתבה: "מריק זורק את האחריות על

¹³ ניתן לצפייה בקישור: <http://www.dsharon.org.il/index.php/law/protocols>.

¹⁴ ראו גם הדברים הכתובים באתר רשות נחל הירקון היום: "נחל קנה נשפך לירקון בקרבת כביש 5, מדרום להוד השרון. לאפיקו הוזרמו במשך שנים רבות כמויות גדולות של שפכים שמקורם במערכות הביוב של הערים והמושבים השוכנים סמוך אליו וגם במפעלי תעשייה שונים בסביבתו. זיהום הנחל פגע קשות בבעלי החיים ובצמחים המצויים בו ובקרבתו"

(ניתן לצפייה בקישור: <http://www.yarqon.cet.ac.il/%D7%9E%D7%A4%D7%94> / (כניסה ביום 18.4.2017)).

הרשויות העניות שלא תקצבו את שדרוג המכון, הן זורקות את האחריות על משרד האוצר ובאוצר מאשימים את המשרד להגנת הסביבה, שלא נקט שום סנקציה פלילית נגד המזהמים". רשות המים סירבה להתראיין.¹⁵

81. ביום 30.4.2017 פורסם בכלי התקשורת השונים, כי על מימי הירקון נצפו אלפי דגים מתים, כתוצאה מהזיהום שנגרם על ידי מט"ש ניר אליהו.

82. כך, למשל, נכתב בכתבה באתר "ynet", אשר כותרתה "אלפי דגים מתים בירקון: היכונו למתקפת יתושים"¹⁶.

"אלפי דגים מתו במהלך סוף שבוע האחרון בנחל הירקון, ככל הנראה בעקבות הזרמת מי קולחין של מתקן טיהור השפכים של ערי דרום השרון. מטיילים במתחם ההיסטורי "שבע טחנות", הנמצא על תוואי הנחל, העידו על ריח של סרחון ומראות של אלפי דגים צפים.

יונתן רז, אקולוג ברשות נחל הירקון, הסביר באולפן ynet על המפגע האקולוגי החמור:

מה קרה שם?

"מה שקרה קורה עדיין באופן מתמשך, מדרום השרון מוזרמים אל הירקון קולחין ירודים ושפכים, שאסור להזרים אותם בשום פנים ואופן לנחלים. השפכים האלה זורמים לירקון ולמעשה המערכת האקולוגית של הירקון קורסת וההתבטאות של הקריסה הנראית לעין היא תמותת הדגים אבל למעשה הרבה מאוד מאפיינים של מערכת נחל בריאה נפגעו."

מה זה אומר בעצם, כשאני מטייל עם הילד שלי בפארק עליי להתרחק מן המים?

"זה אומר שהנחל כנותן שירותים לרווחת האדם, קיט, נופש, ספורט, השירותים האלה מאוד נפגעו, האנשים שחותרים בירקון חותרים במים שלא עומדים בתקן לשיט, ומה שאולי הכי חשוב ולא מובן מאליו הוא שברגע שמערכת הירקון קורסת, נוצרת בעיה של יתושים, זחלי היתושים יכולים להתפתח במים האלה ואכן הזחלים האלה

¹⁵ ניתן לצפות בכתבה בקישור : https://www.youtube.com/watch?v=E-t_bjffRiA

¹⁶ ראו גם באתר מאקו בקישור :

http://www.mako.co.il/news-israel/health-q2_2017/Article-dd8689a2b8ebb51004.htm

ובאתר nrg בקישור : <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/876/031.html>

ובאתר Time Out בקישור :

<http://timeout.co.il/%D7%A2%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%A0%D7%99/%D7%AA%D7%9C-%D7%90%D7%91%D7%99%D7%91/%D7%AA%D7%9C-%D7%90%D7%91%D7%99%D7%91/%D7%AA%D7%9C-%D7%97%D7%93%D7%A9%D7%95%D7%AA-%D7%A2%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%95%D7%AA/%D7%A0%D7%97%D7%9C-%D7%94%D7%99%D7%A8%D7%A7%D7%95%D7%9F-%D7%9E%D7%96%D7%95%D7%94%D7%9D>

מתפתחים והסכנה של העברת מחלות על ידי יתושים עולה בסדרי גודל."

איך יכול להיות שב-2017, אחרי כל מה שעברנו עם נחל הירקון, אחרי כל המודעות שיש לנחל הירקון ולזיהום, עדיין שפכים מגיעים לנחל הזה?

"קשה לי להסביר את זה אלא בהסבר הטכני שפשוט מוזרמים באופן מכוון ויזום שפכים לירקון. מישו עשה שיקולים מסויימים והחליט שהוא מזרים שפכים לירקון."

הכתבה מיום 30.4.2017 מצורפת ומסומנת כנספח 13 לתצהירי המבקשים.

83. אם כן, למרבה הצער, המפגע החמור, הידוע לכל הגורמים הרלוונטיים מזה שנים רבות, עודנו קיים, ועם חלוף הזמן רק הולך ומחריף. לאור הדברים אשר נאמרו בישיבת מועצת נחל הירקון מחודש מאי 2016, נראה כי העבודות לשדרוג המט"ש הקיים לא תסתיימנה השנה, ופתרונות ביניים כלל אינם מוצעים, לא כל כן מיושמים.

ה. הנזק אשר נגרם למבקשים ולחברי הקבוצה

84. עוצמת הזיהום של נחל הירקון מהשפכים והקולחים המוזרמים אליו, משתקפת מדו"חות מועצת רשות ירקון כפי שנסקרו לעיל. מהדו"חות עולה כי הקולחים המוזרמים ממט"ש ניר אליהו, הם המפגע הגדול ביותר והמזהם המרכזי של נחל הירקון בשנים האחרונות.

85. הזרמת קולחים לא-תקניים פוגעת משמעותית במערכת האקולוגית בנחל קנה, בנחל הירקון ובים. כאמור, הפגיעה במערכת האקולוגית בנחל הביאה לכך שהיה צורך לבצע, בחודש אפריל 2016, הדברה, לאחר הפסקה של כעשר שנים. הפסקת ההדברה התאפשרה הודות לפעולות שיקום נרחבות בהם הושקעו עשרות מיליוני שקלים, אשר הובילו לשיפור באיכות המים ולהתפתחות אוכלוסיות טורפים, כמו דגים ובעלי חיים מימיים נוספים. אלא שכיום, על פי תוצאות הניטור האחרונות, הנחל כבר אינו יכול לטהר עצמו באופן טבעי.

86. הקולחים והשפכים המזהמים את הנחלים זורמים בסמוך לבתי התושבים במושב אלישמע, מושב נווה ימין, שדה חמד וכפר סבא המזרחית והופכים את החיים לאורך הנחלים לסיוט מתמשך ובלתי נסבל. הזרמת השפכים והקולחים יוצרת מפגעי ריח חריפים הגורמים גם לבחילות ולכאבי ראש. כך גם, הריח הנורא הנישא מהנחלים מביא את התושבים להסתגר בבתיהם ולהימנע מפתחת חלונות, לא כל שכן מאירוח בבתיהם. זאת, יודגש, ביישובים ששייכים למרחב הכפרי ובאופיים נועדו להעצים את החיבור לחוף ולטבע.

87. מאז שנת 2013, מתריעים תושבי האזור ובעיקר תושבי אלישמע בפני איגוד הערים ובפני רשויות רלוונטיות נוספות, בכתב ובעל פה, ומבקשים לעצור מפגע תברואתי ואקולוגי זה הגורם להם לנזקים בלתי נסבלים.

88. בדוא"ל שנשלח על ידי המבקשת למר מוטי דלג'ו (יו"ר המועצה האזורית דרום השרון) ביום 18.2.2014 נכתב, בין היתר, כך :

"כפי שבוודאי ידוע לאדוני במשך שבועות רבים (ואין זו הפעם הראשונה) אנו מתלוננים (בהנחה שקבלת את מכתבי ופניותי הרבות שחלקן מצ"ב) על מי ביוב המוזרמים בנחל קנה הזורמים למרגלות ובסמוך לבתים במושב אלישמע המחלחלים למי התהום והמדיפים ריח רע ונורא. כאשר נחל קנה אמור להיות נחל יבש כך שגם מים ברמת סינון ראשונית אסור שיזרמו בו. נאמר לנו כי המדובר בחבלה בקלקיליה ומספר ימים לאחר מכן כי החבלה תוקנה וטופלה. אלא שגם לאחר שלכאורה תוקנה החבלה המשיכו המים לזרום בשצף קצף בטענה כי המדובר במים מסוננים (הריח שעלה מהנחל לא העיד על כך). לצערנו עודכנו כי שוב נגרמה חבלה הפעם ביישוב חאבלה וכי שוב מים מזוהמים יזרמו בנחל. ד"ר דלג'ו הנכבד המים המזוהמים מהווים סכנה לציבור בין היתר ילדנו ואנו לא נסכים לכך (גם בדיקות המים אליהן נחשפנו מעידות על כך)!!!! אנו רואים במועצה אחראית על בריאות ילדנו ובריאותנו על כל המשתמע מכך. פנינו אליך מספר פעמים וכן לכל הגורמים האחראיים במועצה בעניין לרבות למשרד לאיכות הסביבה אולם בעיה האמתית "מכוני הטיהור" לא נפתרת ומים מזוהמים ימשיכו לזרום בנחל ולחלחל למי התהום בין אם נגרמת חבלה ובין אם לאו".

89. בסוף שנת 2015, כשהמט"ש החל לקלוט גם שפכים מהעיר טירה שבמשולש, עוצמת המפגעים התגברה.

90. בדוא"ל נוסף שנשלח על ידי המבקשת למר דלג'ו, ביום 25.2.2016, מתוארת חומרת המצב כדלקמן:

"...אציין בפניך כי מצב הזיהום והריחות רע רע ובלתי נסבל – לא ניתן לפתוח חלונות שלא לדבר על לשהות בחצר הבית. ואם אין די בזאת בשבועות האחרונים סובלים הילדים מכאבי ראש ובחילות ומעקיצות יתושים שכבר עולים ממי הנחל המזוהמים (למרות שאנו עדיין בחורף). ולמה? הכל משום אוזלת ידם של כל הגורמים הרלבנטיים לרבות (מסתבר) גם של המועצה שאתה העומד בראשה. במשך השנתיים האחרונות (הכל מתועד) אנו רודפים אחריהם ומיתכננים [צ"ל מתחננים, הח"מ] שתיפעלו על מנת לעצור את הזרימה ולחילופין תפעלו למניעת "הניחוחות" העולים מימי הנחל.....אולם לצערי כלום לא נעשה (לפחות כך נראה)!!!!"

העתק הדוא"ל אשר שלחה המבקשת למר דלג'ו מצורף ומסומן כנספח 14 לתצהירי המבקשים.

91. בנוסף, כפי שהובהר לעיל, זיהום הנחלים, בשפכים אשר אינם מטופלים, מהווה מקום לדגירת יתושים ויוצר – מפגעי יתושים קשים הפוגעים בבריאותם וברוחותם של התושבים. יש לציין כי הטיפול במפגעי היתושים באמצעות חומרי הדברה מגביר את זיהום הנחלים ובכך מחרף את הבעיה.

92. אם כן, לכל הפחות, הנזק לקבוצה מתבטא באבדן רווחה ונוחות ניכר.
93. פקודת הנזיקין [נוסח חדש] מכירה מפורשות גם בנזק של "חוסר נוחות", כפי שנקבע בסעיף 2 של הפקודה:

'נזק' - אובדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רווחה גופנית או שם-טוב, או חיסור מהם, וכל אבדן או חיסור כיוצאים באלה;

94. בנוסף, נגרם למבקשים ולחברי הקבוצה אף נזק לא ממוני מסוג פגיעה באוטונומיה. ראו הדברים אשר נכתבו בת"צ (ת"א) 29117-03-13 יעקובוביץ נ' מי הרצליה בע"מ (פורסם בנבו, 29.2.2016) (להלן: "עניין יעקובוביץ"):

"לצד הנזקים הבריאותיים שעשויים להיגרם לבני אדם כתוצאה מקיומם של זיהומים סביבתיים קיימים גם נזקים לא ממוניים, שהם הפגיעה באוטונומיה והרגשות השליליים שנוצרים אצל מי שנחשף לזיהום סביבתי... כידוע, גם נזק לא ממוני בדמות פגיעה באוטונומיה הינו נזק בר פיצוי".

- ראו, גם, למשל: ע"א 1338/97 תנובה נ' תופיק, פ"ד נז(4) 673 (2003); ע"א 4576/08 בן צבי נ' היס (פורסם בנבו, 7.7.2011).

95. הזיהום לו גורמים המשיבים, פוגע, אנושות במרקם חייהם של התושבים ובאיכותם. הוא מונע מהתושבים ליהנות מרכושם, מסכן את בריאותם, ופוגע בזכותם לסביבה ראויה ובזכותם לאוטונומיה של הרצון, שכאמור לעיל מהווה ראש נזק נפרד.

ו. פניות קודמות למשיבים טרם הגשת תובענה זו

96. ביום 29.3.2016 פנתה עמותת "צלול" ביחד עם המבקשת למשיבים ולגורמים נוספים - ראשי רשויות, משרד הבריאות והמשרד להגנת הסביבה - והתריעה על הכוונה להגיש תובענה ייצוגית בגין הנזקים הנובעים מהזיהום המתמשך של נחל קנה ונחל הירקון ובגין גלישות חוזרות של שפכים, וזאת תוך הפרה מתמשכת של החוק. המשיבים נדרשו לפעול באופן מידי לתיקון המעוות, על ידי מתן פתרונות ביניים להפסקת המפגעים עד הפעלת המט"ש החדש ולזירוז הקמת המט"ש החדש. ביום 2.5.2016 נשלח לכלל הנמענים מכתב תזכורת.

העתקי המכתבים אשר נשלחו בימים 29.3.2016 ו-2.5.2016 מצורפים ומסומנים כנספח 15 לתצהירי המבקשים.

97. **תשובת האיגוד:** ביום 21.4.2016 נשלחה תשובתו המקדמית של האיגוד (במסגרתה נכתב, כי מנכ"ל האיגוד מצוי בחופשת מחלה). בתגובתו המפורטת של האיגוד, מיום 17.5.2016 (נספח 1 לעיל), נדחו כלל הדרישות והטענות שהועלו במסגרת הפנייה. האיגוד טען, בתמצית, כי הוא אינו "הגורם המפגע"; כי אולץ לקבל עוד ועוד שפכים למט"ש; כי פעל ללא לאות לקידום שדרוג המט"ש והתריע על הסיכונים הנגרמים מהעיכובים; כי הוא עושה ככל יכולתו לזירוז העבודות וכי אין פעולות ממשיות אשר ניתן לנקוט בהן על מנת לצמצם את המפגע עד לסיום עבודות השדרוג. עוד נטען, כי מתחומי המט"ש לא מוזרמים שפכים גולמיים כי אם קולחים בלבד. האיגוד הטיל את האשמה בסחבת המתמשכת על הרשויות השונות, אשר "נמנעו מלשאת באחריותם ולקיים את חובותיהם כלפי הציבור".

98. תשובת המשרד להגנת הסביבה: בתגובתו מיום 4.5.2016 הכיר המשרד להגנת הסביבה במפגע החמור והקשה וציין כי העבודות לשדרוג המט"ש הן תוצאה ישירה של הליך האכיפה שנקט המשרד כנגד האחראים על המט"ש. עוד ציין המשרד להגנת הסביבה, כי **דרש מהאיגוד להפעיל בתקופת הביניים אמצעים שונים לצמצום המפגעים**.

העתק תגובת המשרד להגנת הסביבה מיום 19.4.2016, מצורף ומסומן כנספח 16 לתצהירי המבקשים.

99. תשובת רשות המים: בתגובתה מיום 9.5.2016, הבהירה רשות המים כי היא שותפה לשאיפה להפסיק את הזיהום, אך לעמדתה הפעלת סמכות אכיפה לא תביא להפסקת מפגעי הזיהום. עוד טענה רשות המים, כי ההחלטות אשר הביאו להגדלת העומס על המט"ש התקבלו על מנת למנוע מפגעים גדולים יותר, וכי השיקול העיקרי אשר עמד מאחוריהן היה מתן עדיפות לטיפול ירוד בשפכים על פני אי טיפול בהם כלל והזרמתם כשפכים גולמיים לסביבה. כך למשל, טרם חיבורו למט"ש, הזרים היישוב טירה שפכים גולמיים למאגר רמת הכובש.

העתק תגובת רשות המים מיום 9.5.2016 מצורף ומסומן כנספח 17 לתצהירי המבקשים.

100. תשובת תאגיד קולחי שומרון (נחל קנה) בע"מ (בשם הרשויות המאוגדות בו): בתגובה מיום 2.6.2016 נטען, כי 50% מהשפכים המוזרמים למט"ש מקורם ברשות הפלסטינית וברשויות "שלא היו אמורות מלכתחילה להזרים את שפכיהם למט"ש ניר אליהו", וכי הדבר איננו תלוי באיגוד כי אם בהחלטות רשות המים. עוד מודגש חלקם הזניח, לכאורה, של שפכי קולחי שומרון מסך היקף השפכים המוזרמים למט"ש.

העתק תגובת קולחי שומרון מיום 2.6.2016 מצורף ומסומן כנספח 18 לתצהירי המבקשים.

101. משרד הבריאות ויתר הרשויות כלל לא הגיבו לפניות.

102. פניות רבות נוספות לגורמים הרלוונטיים נעשו על ידי תושבי האזור, והמבקשת - כאמור - ביניהם. כבר ביום 9.1.2013, פנו המבקשת ובן זוגה למנהל מחוז מרכז במשרד להגנת הסביבה, ומחו על הזרמת מים מזוהמים בנחל קנה, הזורם סביב המושב. כך, בין היתר, נכתב שם:

"לצערנו במהלך השבועות האחרונים ובעיקר בימים האחרונים מוזרמים מים מזוהמים לנחל קנה הזורם מאחורי ביתנו שבמושב אלישמע. המים המוזרמים קוצפים, מעלים ריח רע ונורא של ביוב הגורם לכאבי ראש ובחילות אשר יש בו כדי "להרעיל" את התושבים ובעיקר את ילדנו (להלן: "המפגע").

עם גילוי המפגע הודענו למחלקת התברואה שבמועצת דרום השרון, למחלקת איכות הסביבה והן לרשות נחל הירקון וביקשנו, כי יטפלו במפגע באופן מידי, שכן זה גורם לנזקים בלתי הפיכים בין היתר בחלחול המים למי התהום.

לצערנו חרף התראותנו החוזרות ונשנות לא נעשה דבר והמפגע ממשיך לזרום ולגרום לנזקים בלתי הפיכים.

תשומת לבכם כי רק אתמול נאסרה שתיית מי השתייה על תושבי המושב עקב זיהום במים.

חינו וחיילי ילדינו אינם הפקר ואין בכוונתנו "לשקוט על השמרים"!!!!

העתק המכתב מיום 9.1.2013 מצורף ומסומן כנספח 19 לתצהירי המבקשים.

103. ביום 3.1.2014 נעשתה פניה גם אל מנהל המילת"ב ברשות המים, מר משה גרזי, אשר הגיע לסיוור בשטח ביום 19.2.2014.

104. במכתבו אל המבקשת ובן זוגה מיום 19.4.2014, כתב מר גרזי, בין היתר, כך:

"ב-19.4.2014 סיירתי, ואף נפגשתי עם מר נדב חובב במקום, ואכן נצפתה זרימת ביוב חמורה בנחל הסמוך ליישובי הבתים באלישמע.

אבקש להביא לידיעתכם כי האחריות לטיפול במפגעי הביוב חלה על הרשויות המקומיות ומשרדי הממשלה אינם יכולים להחליף את הרשויות בתפקידן זה.

עם זאת, אנו פועלים בשני מישורים מקבילים לטיפול במפגע חמור זה, הראשון, ביצירת כלי סיוע שיקדמו את הקמת מט"ש דרום שרון המהווה מפגע סביבתי אזורי חמור, והשני, בהיבט האסדרתי-מנהלי בקשר להפעלת כלים חוקיים שעומדים לרשות הממשלה לחיוב בהקמת המתקן החדש.

כמו כן, נבחן אל מול הרשויות הרלבנטיות קידום תכניות מיידיות להסרת מפגע זה".

העתק מכתבו של מר משה גרזי, מיום 19.4.2014 מצורף ומסומן כנספח 20 לתצהירי המבקשים.

105. ביום 30.1.2014 פנתה המבקשת לשר להגנת הסביבה דאז, מר עמיר פרץ וכתבה, בין היתר, כך:

"כתושבת מושב אלישמע וכאזרחית מודאגת וחרדה ממצב המים הזורמים בנחל קנה הסמוך למושב ולביתי והמחלחלים למי התהום ולמי השתייה אתכבד לפנות בעניין שבנדון כדלקמן:

כפי שידוע לאדוני בסביבת מושב אלישמע שבשרון זורם נחל קנה אשר אמור להיות נחל יבש למעט בימי הגשם שאז אמורים מימיו הנקיים להישפך לנחל הירקון הנקי (להלן: "הנחל").

לצערנו במהלך השנה האחרונה ובעיקר במהלך השבועות האחרונים מוזרמים מי השופכין לנחל קנה הזורם בין היתר גם מאחורי ביתי שבמושב אלישמע. המים המוזרמים קוצפים, מעלים ריח רע ונורא של ביוב הגורם לכאבי ראש ובחילות אשר יש בו כדי "להרעיל" את

התושבים ובעיקר את ילדנו (להלן: "המפגע").

...

לצערי חרף פניות חוזרות ונשנות לא נעשה דבר, אבקש לציין בפני אדוני כי אף אחת מפינויותי האישיות למשרדו של אדוני טרם נענתה (לא באופן כללי וכמובן שלא באופן ענייני).

לאחר שפנינו לגורמים נוספים במועצת דרום השרון התבררנו כי המדובר בחבלה שנגרמה בקלקיליה וכי זו תטופל בימים אלה.

אלא שזו לא הבעיה האמתית!!! זו תשובה שתפקידה "למלא את פי הציבור מים" - גם אם תתוקן החבלה בקו קלקיליה עדיין ימשיכו לזרום מי שופכין בנחל!!!

מברור מעמיק שערכתי מכון הטיהור בניר אליהו האמור לטהר את מי הביוב מכל יישובי מועצת דרום השרון יכול לקלוט רק 5000 קוב מים בעוד שבפועל מוזרמים אליו 15,000 קוב מים. לפיכך כל מי השופכין שאין באפשרותו לקלוט מוזרמים AS IS לנחל.

לא זו אף זו, גם מכון הטיהור באלפי מנשה אינו יכול לתפקד בהתאם לכמות מי הביוב המוזרמים אליו ולפיכך מוזרמים המים לנחל סיר הנשפך לנחל קנה.

".....אחד הילדים שמשחקים בחוף לוקח אותי לראות את הזרם המכונה נחל סיר: זרזיף ירוק ומסריח זורם לאיטו בין ערמות של זבל, מטרים ספורים מביתו של אחד האחים. במורד הזרם נחפרה בריכה אליה מתנקזים כל מי הביוב, המושכים אליהם יתושים בקיץ ומסכנים את הסביבה..."

[פורסם בזמן מעריב השרון 11.7.07]

(אבקש לציין בפני אדוני כי לפני כ- 10 שנים נגבתה אגרה מהתושבים לצורך בניית מכון טיהור חדש ו/או שיפור הקיים אולם עקב חוסר תקציב עד היום לא נעשה דבר).

התוצאה – מי שופכין זורמים בנחל קנה יוצרים מפגע נוראי המסכן את הציבור!!!!

אציין בפני אדוני עובדות נוספות מבדיקות המים שנערכו למי הנחל עולה כי כמות חיידקי הקולי הנמצאים במי נחל קנה הנה 45,000 בעוד שכמות תקינה עומדת על 4,000 אציין כי גם יתר הבדיקות יצאו מחרידות – כאמור מים אלה מזהמים את הסביבה מחלחלים למי התהום ומסכנים ציבור שלם!!!.

עובדה מזעזעת נוספת הנה שבימי הקיץ כאשר יש צורך בהשקיית השדות והפרדסים נשאבים מי השופכין לצורכי השקיית היבולים (קרי אנו אוכלים יבול שהושקה במי ביוב) ואז לכאורה לא זורמים מי ביוב בנחל, בעוד שבימי החורף בהם אין צורך בהשקיה זורמים כל מי

הביוב בנחל עצמו, כפי שקורה במהלך החודשים האחרונים (אפילו לא בצינורות ביוב).

עוד אציין בפני אדוני, כי מאחר והמוביל הארצי זורם בסמוך לנחל ערכה חברת מקורות מהפחד לחלחול המפגע למוביל עבודות ביטון למוביל ובכך מנעה את הסכנה למקורות בלבד. אדוני חיינו וחיי ילדינו אינם הפקר ואין בכוונתי "לשקוט על השמרים"!!!!

בהיותך האחראי לאיכות הסביבה אני רואה בך ובמשרדך אחראים למניעת הזיהום וסילוקו של המפגע לאלתר!!!!

מאחר ולא קבלתי כל תשובה עניינית ממשרדך בנושא לא נותרה לי ברירה אלא לפנות לאדוני על מנת שיטפל בנושא באופן בהול! בטוחני שאדוני לא היה מסכן את בני משפחתו ומאפשר להם להתגורר על יד מפגע מסוכן שכזה, ופועל בכל המרץ ובכל הכלים האפשריים על מנת לתקן את המצב המעוות".

העתק פניית המבקשת לשר להגנת הסביבה, מיום 30.1.2014 מסומן ומצורף כנספח 21 לתצהירי המבקשים.

106. כאמור, פניות נוספות נעשו על ידי המבקשת ליו"ר איגוד הערים, ד"ר דלג'ו, בפברואר 2014 ובפברואר 2016. כך נכתב, בין היתר, בפניה מיום 25.2.2016 (נספח 14 לעיל):

"ד"ר דלג'ו

שוב שלום;

אומנם אתה לא משיב למיילים ממני ו/או גם למכתבים וחבל המטרה שלנו היא לפעול בשיתוף פעולה עם המועצה בכל הנוגע לזיהום בנחל קנה להפסקת הריחות העולים ממנו הגורמים לנו לילדנו נזקים רבים.

...

... התשובה שהבעיה תיפתר רק בשנת 2017/18 עם סיומו של בניית המט"ש החדש אינה מקובלת עלינו כלל וכלל!!

קלו כל הקיצין, אנחנו לא נסכים להמשיך לחיות כך, למה שנסכים לשלם ארנונה ומיסים לעירייה אם את השירות הבסיסי לו אנו זכאים (אוויר לנשימה) איננו מקבלים.

יש למצוא פתרון זמני כאן ועכשיו!!!!

אבקש לציין לפניך, כי אנו בקשר עם תושבי כפר סבא המזרחית אשר סובלים גם הם והם הביאו לתשומת לבנו כי העירייה פעלה למול המשרד לאיכות הסביבה ואלה הציבו בשטחם קניסטר (מיכל לניתור הריח) על מנת נלנסות ולהקל על המפגע

מאחר ולצערי לא נעשתה פנייה כזו מהמעצה שלנו באופן עצמאי למשרד לאיכות הסביבה וביקשנו לקבל קניסטר כזה במטרה לנסות ולהקל על המצב. כמובן שנאמר לנו כי בקשה כזו צריכה לבוא מהרשות האחראית ובוודאי שלא מהאזרח הפשוט.

107. ביום 21.2.2016 פנה, כאמור, מר איתן יפרח, נציג מושב אלישמע במליאה, אל ראש המועצה, וכך, בין היתר, כתב:

"מזה זמן רב שמי ביוב המוזרמים לנחל ציר וקנה ללא טיפול במט"ש או בטיפול ברמה ירודה... בחודש האחרון, אני ומשפחתי וכל תושבי המושב מבוגרים וילדים כאחד סובלים בצורה בלתי נסבלת ריחות חריפים ומסוכנים של ביוב העולים מהנחלים הנדונים הסובבים את המושב. זה הגיע לרמות שלא ניתן לצאת לחצר כל פתיחת חלון או דלת מציפה את חלל הבית בריחות ביוב קשים מנשוא עד כדי גרימת כאבי ראש ובחילות. צר לי על התיאור המפורט להרגשתינו אך ניסיתי לתאר את המצוקה האמתית אותה אנו חווים יום יום בוקר וערב. בימים האחרונים הריחות התחזקו עוד יותר.

לא ניתן להמשיך כך! חייב להמצא פתרון לבעיה זו ומייד!... כל יום שעובר הינו סבל ופגיעה בבריאות התושבים!

העתק פניית מר איתן יפרח מיום 21.2.2016 מצורף ומסומן כנספח 22 לתצהירי המבקשים.

108. ביום 3.3.2016, לאחר חיבור העיר טירה למט"ש וההחמרה שנוצרה כתוצאה מכך, פנתה המבקשת שוב לשר להגנת הסביבה. כך, בין היתר, כתבה המבקשת:

"השר גבאי שלום;

ה צ י ל ו ! ! ! ! !

מבקשת להפנות אותך לכתבה הבאה:

<http://www.mynet.co.il/articles/0,7340,L-4773648,00.html>

ולשאול אותך מדוע הורתם ו/או אישרת לפני 4 חודשים לערך (לדברי מועצת דרום השרון ההוראה ניתנה מכס ו/או מהממשלה) לחבר את קו טירה טייבה למט"ש ניר אליהו ומט"ש דרום השרון כאשר המט"ש בקריסה עוד קודם לחיבור ואינו יכול לקלוט את כמות השפכים כך שהשופכין יוצאים אל הנחל ללא כל סינון ויוצרים מפגע תברואתי ואקולוגי!!!

אני סבורה כי אם באופן זמני ועד שיבנה המט"ש החדש תחזירו עטרה ליושנה... תנתקו את קו טירה טייבה ותזרימו אותו דרך מט"ש אחר ו/או למאגר זמני המצב עשוי להיות טוב יותר. או לפחות לא חמור כמו שהוא כעת!!!

אציין כי במהלך 4 החודשים האחרונים חלה החמרה נוראית במצב הזיהום.

מבחינתנו תושבי האזור "כלו כל הקיצין"

הריח שעולה וכמות היתושים הם בלתי נסבלים אי אפשר לפתוח חלון ו/או להיות בחוץ.....

כמו כן וכפי שתקרא בכתבה המועצה פעלה להריסת גשר שהפריע לנתיב הזרימה וכדי להגביר הזרימה אולם בהיעדר הזרמת מים נקיים בנוסף לפעולת השבירה מי השופכין עדיין עומדים ומעלים ריח רע ונורא הגורם לתחלואות יוצר זיהום באוויר ומנוע מאיתנו להנות מהסביבה.

אנו זקוקים לעזרתך הדחופה

ולשיתוף פעולה בין משרדך לבין המועצה לבין התושבים".

העתק פניית המבקשת לשר להגנת הסביבה מיום 3.3.2016 מצורף ומסומן כנספח 23 לתצהירי המבקשים.

109. ביום 10.3.16 התקבלה אצל המבקשת תשובת מנהל רשות נחל הירקון, מר דוד פרגמנט, לפנייתה. כך, בין היתר, נכתב שם:

"המצב שתיארת מוכר לנו היטב. צפינו בהתרחשותו כשהמשיכו להזרים למט"ש כמויות שפכים בערך פי 4 מהקיבולת.

ישנן מספר פעולות שניתן לעשותן מיידית וככל הידוע לי, מופעל לחץ לבצען.

במקביל, אנחנו שואבים כ- 200 מ"ק לשעה, כ- 20% משפיעת השפכים/קולחים למט"ש כפר סבא/הוד השרון, שם הם מטופלים לאיכות גבוהה ולאחר מעבר באגנים הירוקים שהקמנו, הם זורמים לירקון. בחודשי הקיץ, כשיתחיל ניצול של חלק מהכמות, המצב צפוי להשתפר.

הפתרון היסודי הוא גמר הקמת המט"ש החדש והפעלתו. לדברי האיגוד זה צפוי ב 2017.

אם אני נשמע לך קר מזג ומשלים, אז ממש לא. הבעיה היא שבמצב שנוצר אין הרבה אפשרויות".

העתק תשובתו של מר דוד פרגמנט מיום 10.3.2016 מצורף ומסומן כנספח 24 לתצהירי המבקשים.

110. ביום 17.3.2016, פנתה המבקשת לרשות המים, במחאה על מתן צו ההרשאה להזרמת השפכים. כך כתבה המבקשת:

"ב 13.3 הענקתם צו חירום להזרמת מים קלוחים לנחל סיר. המדובר בהיתר להרוג !!! מי הקולחים מדיפים ריח נורא בגינו לא ניתן לפתוח חלון או לשהות בחוץ וכן גורמים לנחילי יתושים ולתחלואות ומחלות. יש לבטל את הצו ולהורות על הפסקת ההזרמה לאלתר!!! אנו רואים בכס אחראים ואחראים אישית לכל נזק שיגרם לנו כתוצאה מהצו"

העתק פניית המבקשת לרשות המים מיום 17.3.2016 מצורף ומסומן כנספח 25 לתצהירי המבקשים.

111. ביום 4.4.2016 פנה ראש עיריית תל-אביב יפו, מר רון חולדאי, המשמש כיו"ר מועצת רשות נחל ירקון, לשר להגנת הסביבה דאז, מר אבי גבאי, בבקשה להתערבותו הדחופה במניעת זיהום הנחל, כמו גם זיהום הים התיכון. כך, בין היתר, נכתב שם:

"כששוחחנו בפגישתנו על נושא נחל הירקון, שאני משמש כיו"ר מועצת הרשות האמונה על הטיפול בו, סיכמנו כי אפנה אלייך כאשר אזהה נושא חריג המצריך התערבות מיוחדת מצדך כשר להגנת הסביבה.

נושא הזיהום הקשה ההולך ומחריף מהקולחים הלא מטופלים במכון טיהור השפכים (מט"ש) דרום השרון המזרחי הינו נושא כזה. זוהי בעיה חמורה הגורמת נזקים קשים לא רק לנחל הירקון וסביבתו אלא אף גורמת לזיהום בים התיכון.

הזיהום האמור מסכן את ההישגים הרבים שלנו ברשות נחל הירקון שכידוע לך מובילה ומיישמת כבר למעלה מעשור תכנית כוללת לטיהור מי הירקון...

אנשי משרדך מודעים היטב לבעיה הקשה ואף מנסים לסייע אולם אני סבור כי דרושה התערבותך כדי לקדם הן את לוחות הזמנים להפעלת המט"ש החדש והן את הפעולות המידיות הנדרשות לתקופת הביניים".

העתק מכתבו של רון חולדאי מיום 4.4.2016 מצורף ומסומן כנספח 26 לתצהירי המבקשים.

112. ביום 26.1.2017 פנתה המבקשת אל גב' צילה משה, מנהלת הלשכה של יו"ר המועצה, וכתבה כך:

"צילה שלום

בהמשך לשיחתנו הטלפונית אבקש טיפולך הדחוף בעניין הזרמת מים הביוב בנחל.

במהלך השבועיים האחרונים המצב נורא המים קוצפים ומעלים ריח נורא של ביוב הגורם לבחילות וכאבי ראש. כמו כן לא ניתן לפתוח חלון שלא לדבר על לארץ.

"הצילו"

העתק הפניה מיום 26.1.2017 מצורף ומסומן כנספח 27 לתצהירי המבקשים.

113. פניה זו לא נענתה.

ז. מעמדם הציבורי והחוקתי של משאבי הטבע והזכות לסביבת חיים ראויה

ז.1. חשיבותה של ההגנה על הסביבה

114. ההגנה על איכות הסביבה הוכרה על-ידי בית המשפט העליון כ"אינטרס חברתי ראשון במעלה". זאת, שכן "בריאות הציבור ורווחתו תלויים בשמירה על הסביבה וביכולתה של החברה להגן עליה" (רע"פ 3515/12 מדינת ישראל נ' שבתאי (פורסם בנבו, 10.9.2013); ראו גם, למשל: רע"פ 8487/11 חברת נמלי ישראל- פיתוח ונכסים בע"מ נ' מדינת ישראל - המשרד להגנת הסביבה (פורסם בנבו, 23.10.2012)).

115. כן נפסק, כי "הגנת הסביבה היא ערובה לאיכות חיים במישור הפרטי, הלאומי והבינלאומי. ביטוייה שונים ומגוונים, החל בהגנה על החי והצומח נוכח פיתוח מואץ, וכלה באיכות המים והאוויר שאנו צורכים" (עע"מ 10277/06 חברת פנינת אילת בע"מ נ' הוועדה המחוזית לתכנון ובניה מחוז הדרום (פורסם בנבו, 15.9.2010) וכי ההגנה על איכות הסביבה היא "מהאתגרים החשובים ביותר במישור הבינלאומי ובמישור הלאומי" (עע"מ 3189/09 החברה להגנת הטבע נ' המועצה הארצית לתכנון ולבניה (פורסם בנבו, 2.7.2009)).

116. וראו הדברים אשר נכתבו על ידי בית המשפט העליון בבג"צ 4128/02 אדם טבע ודין – אגודה ישראלית להגנת הסביבה נ' ראש-ממשלת ישראל, נח(3) 503 (2004), וצוטטו פעמים רבות על ידי בתי המשפט השונים, ובכלל אלה בעניין החברה להגנת הטבע אשר צוטט במבוא.

117. כן ראו הדברים אשר נכתבו אך לאחרונה על ידי כבוד השופט סולברג בע"א 4239/15 דור אלון אנרגיה ישראל 1998 בע"מ נ' מדינת ישראל רשות המיסים (פורסם בנבו, 29.3.2017):

"משחר קיומנו מצווים אנו לנהוג באחריות כלפי סביבתנו:

"ראה את מעשה הא-לוהים כי מי יוכל לתקן את
אשר עֲוֹתוֹ" (קהלת, ז יג) – בשעה שברא הקדוש
ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל
אילני גן עדן ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים
ומשובחין הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי. תן
דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם תקלקל
אין מי שיתקן אחריד" (קהלת רבה, ז).

תפיסה זו השתרשה היטב במשפט הישראלי כבר מראשיתו, והיא מתבטאת במערכת מקיפה של חוקים ותקנות שעניינם בהגנה על הסביבה – החי, הצומח והדומם – ומניעת זיהומים ושאר מרעין ביטחון ביבשה, באוויר ובים".

ראו גם, למשל: דניאל פיש, "צדק סביבתי בישראל: המפגש בין דיני זכויות האדם ודיני איכות הסביבה", **משפט וממשל** ז' 911 (תשס"ה); יובל שני, "הזכות לאיכות סביבה ראויה כזכות אדם במשפט הבינלאומי", **המשפט** ו', 2977 (תשס"ו)).

118. להשלמת התמונה יצוין, כי לבתי המשפט **תפקיד מרכזי** במאמץ לשמירה והגנה על הסביבה. כפי שנקבע בעניין **יעקובוביץ** :

"שמירה על איכות הסביבה היא מרכיב חשוב בקביעת איכות החיים ואינטרס חברתי מן הדרגה הראשונה. לבית המשפט תפקיד בשמירה על הסביבה ועל המשאבים המצומצמים של טבע ונוף בישראל, כן תפקידו להגן על זכויות הפרט לסביבה ראויה. על בית המשפט לפעול למטרות אלו במסגרת המשפט המינהלי, הפלילי והאזרחי".

119. וראו גם הדברים אשר נכתבו בעניין החברה להגנת הטבע :

"נאמר כבר בעבר, ונראה כי הדברים נכונים עוד היום, כי המודעות לחשיבות השמירה על איכות הסביבה בישראל אינה גבוהה דיה, אך היא הולכת וגוברת הודות למאמציהם הראויים להערכה של גופים שונים הנרתמים למלחמה בפגיעות הסביבתיות, כגון המערערת דנן (...). אף לבית המשפט ישנו תפקיד בקידום המודעות ובשמירה בפועל על ערכי הסביבה באמצעות פרשנות שתכליתה לשמור על המשאבים המצומצמים של טבע ונוף בישראל".

120. כפי שiorחב להלן, לתובענה הייצוגית - בפרט - תפקיד מרכזי באכיפה האזרחית של דיני איכות הסביבה.

2. קניין הציבור ומעמדו במשפט הישראלי

121. חוק המים, התשי"ט - 1959 (להלן: "**חוק המים**") קובע, כי מקורות המים שבמדינה (ובכלל זה המעינות, הנחלים, הנהרות, האגמים ושאר זרמים ומקווים של מים) הם **קניין הציבור**, הנתונים לשליטתה של המדינה ומיועדים **לצרכי תושביה ולפיתוח הארץ** (סעיפים 1-2 לחוק המים; ראו גם: בג"צ 1773/01 **בלום נ' שר החקלאות ופיתוח הכפר**, פ"ד נו(3) 320 (2002) וכן חוק יסוד: מקרקעי ישראל, האוסר על העברת הבעלות בקניין ציבורי דוגמת חוף הים והנחלים לידיים פרטיות, נוכח המעמד המעין חוקתי של קניין זה).

122. ואכן, בתי המשפט הכירו מפורשות בזיקה של כלל הציבור למקרקעין הציבוריים ובהיות מקרקעי הציבור ומשאבי הטבע, הים והנחלים בפרט, קניין הציבור שלו מעמד מעין חוקתי. ראו, למשל, הדברים שנכתבו על ידי כבוד השופטת פרוקצ'יה בבג"צ 5824/05 **אדם טבע ודין - אגודה ישראלית להגנת הסביבה נ' שר הפנים** (10.12.2009) :

"המשאבים הטבעיים של ארצנו הקטנה, וחופי הים בכללם, אינם רבים אך הם יפים, ומשמשים מקור הנאה ורווחה לתושבי המדינה. אחריותה של המדינה היא לדאוג לכך שבני הציבור יוכלו לממש את זכותם הטבעית ליהנות ממשאבי הטבע, שהם נחלת הכלל. ביסודם, משאבים אלה אינם אמורים לשמש מקור לעשיית רווח כספי למאן

דהוא, והדבר אמור גם ביחס לרשויות המקומיות ולמדינה, אלא הם מיועדים לטובת הכלל, בלא אבחנה בין קטן לגדול, בין עשיר לעני, ובין צעיר לבוגר בשנים".

123. בדומה, בשורה ארוכה של פסקי דין נפסק כי יש לראות במקרקעי הציבור כ"קניין הציבור" המוחזק עבור כל אחד מתושבי המדינה **בנאמנות** על ידי המדינה. משכך, קבע בית המשפט העליון, שיש לבחון בבחינה קפדנית החלטות מנהליות המאפשרות פגיעה בקניין הציבור, דוגמת חופי הים, השטחים הפתוחים וכיו"ב (לתחולת דוקטרינת הנאמנות הציבורית בהקשרו של חוף הים ראו ע"א 1054/98 **חוף הכרמל נופש ותיירות בע"מ** (1989) **נ' אדם טבע ודין אגודה ישראלית להגנת הסביבה**, פ"ד נו(3) 385, 409-411 (2002); עע"מ 8411/07 **מעוז דניאל בע"מ נ' אדם טבע ודין - אגודה ישראלית להגנת הסביבה** (28.1.2010), פסקאות 21-23 לפסק דינה של השופטת חיות; ת"פ (חי') 4390/04 **מדינת ישראל נ' קרן קיסריה אדמונד בנימין דה רוטשילד** (29.8.2005), פסקה 23 לפסק דינו של כב' השופט דניאל פיש), ובהקשר של זיהום אוויר (ראו לדוגמא: ת"פ (חי') 4128/04 **מדינת ישראל נ' בתי זיקוק לנפט בע"מ** (25.3.2007) פסקה 124 לפסק דינו של כב' השופט דניאל פיש).

3.ז. דוקטרינת הצדק הסביבתי והחלוקתי

124. לצד ההכרה במעמד המעיין חוקתי של קניין הציבור, הוא משאבי הטבע, ומתן המעמד לערך זה כשיקול הכרחי בכל הליך קבלת החלטות של גורם מנהלי, פותחו בספרות ובפסיקה הכלים הדוקטרינרים לניתוח והכרעה משפטיים בסוגיות בעלות השפעה על הסביבה. בעיקרם, מעוגנים כלים אלו בעקרון הצדק הסביבתי והחלוקתי, ובישומם בפסיקה.

125. התפישה של צדק סביבתי וחלוקתי כנורמות משפטיות התפתחה בדין הישראלי בד בבד עם המהפכה החוקתית בשנות התשעים, לצד שינוי תודעתי נרחב בכלל השיח המשפטי, הסביבתי והכלכלי. שינוי זה נבע מההבנה כי **משאבי טבע וסביבה הם משאבים מוגבלים, שפעמים רבות לא ניתן לשקמם בצורה אפקטיבית לאחר שנפגעו**, ובה בעת מההבנה כי סוגיית הקצאת המפגעים הסביבתיים והבטיחותיים היא מהמורכבות ביותר, משהמפגעים יכולים להחצין (externalize) את העלויות הנוצרות על ידם בצורה נרחבת, על ציבורים בלתי מסוימים, וכי ישנו קושי ממשי בהוכחה משפטית של הזיקה בין יוצר מפגעים סביבתיים ובין הניזוקים (אשר יכולים להינזק בצורה עקיפה, לדוגמה במקרה של פגיעה ב"מסדרונות אקולוגיים", פגיעה במי תהום, זיהום אוויר וכדומה).

126. על יסוד זה, התפתחו שני גופי ידע משפטיים משמעותיים, בעיקר משתי דיספלינות שונות (ניתוח כלכלי של המשפט ומשפט וסביבה), שעניינן המשותף צדק חלוקתי וסביבתי. כך, כתיבה אקדמית נרחבת הוקדשה ומוקדשת ללימודי משפט וסביבה, ומבקשת לעצב את האופן שבו על המשפט להתמודד עם נזקים שעוצמתם או הסתברות התפתחותם אינה ידועה (כתיבה שהפכה בפסיקה ל"דוקטרינת הזהירות המונעת" (Precautionary Principle)), עם חשיפה לסיכון לא סימטרי (שעל יסודה התפתחה העמדה הרווחת שיש להטיל אחריות קפידה של מפגעים סביבתיים) וכדומה (לסקירה וניתוח של הספרות בהקשר זה ראו עלי בוקשפן, איריס האן, גלעד רוט, "הענק וגננו - על חברות, דיני החברות ואיכות הסביבה" **משפט ועסקים** יג 101 (2010); אורן פרז, "ההשפעה של החשיבה הכלכלית על דיני איכות הסביבה בישראל: מבט ביקורתי" **עיוני משפט** לא 429 (2009)).

127. ואכן, ההבנה כי האסדרה של איכות הסביבה צריכה להיעשות תוך קידומו של צדק חלוקתי וסביבתי חלחלה למערכות המשפט של מרבית מדינות העולם המפותח, ולמערכות הדינים הבינלאומיים.

128. מבלי להרחיב יתר על המידה באשר למסד התיאורטי העומד ביסוד ההכרה בשיקולים של צדק חלוקתי וסביבתי כשיקולים בעלי מעמד נורמטיבי, שחובה על הרשות להתייחס אליהם במסגרת קבלת ההחלטות הנעשית על ידה, נבקש להדגיש שלושה עקרונות בסיסיים העומדים ביסוד הצדק החלוקתי-סביבתי: (1) יש להעדיף אסדרה שגורמת להפנמה אפקטיבית של עלויות סביבתיות ובטיחותיות. זאת, תחת ההנחה שבמקרים רבים של נזקים סביבתיים ובטיחותיים, כללים משפטיים של אחריות אקס-פוסט יהיו קשים ליישום הלכה למעשה (בין אם בשל קושי בהוכחת הקשר הסיבתי, קושי באיתור הניזוקים, או חוסר יכולת של המזיקים לעמוד בדיעבד בעלויות של הנזק שנגרם בשל פעילותם); (2) במסגרת בחינת העלויות (המוחצנות), יש להתחשב במכלול הנזקים, לרבות נזקים עקיפים הנובעים מהפגיעה בסביבה, ולרבות נזקים אשר עוצמתם הצפויה או הסתברות התרחשותם אינן ידועות; (3) יש לפעול להקצאה שוויונית של החשיפה למפגעים סביבתיים ובטיחותיים. משמע, אין להטיל את הנטל הנובע מהחשיפה למפגעים הסביבתיים והבטיחותיים רק על קבוצת אוכלוסייה מסוימת.

129. עקרונות אלו של צדק סביבתי הביאו לתמורות משמעותיות גם בדין הישראלי. כך, מזה שני עשורים, הובילו המחוקקים מהלך נרחב להטמעת שיקולים של צדק חלוקתי וסביבתי במסגרת הדין על כל רבדיו, לרבות דיני הנזיקין, דיני התכנון והבניה וחקיקה ייעודית נרחבת שתכליתה התמודדות עם מפגעים סביבתיים ובטיחותיים.

130. בהתאם, בתי המשפט אף הם משתמשים בשיקולי צדק חלוקתי וסביבתי לצורך פרשנותו של הדין ולבחינת סבירות פעילותה של הרשות. במישור שיקול הדעת, על הרשות מוטלת חובה אקטיבית לפעול למיפוי סיכונים סביבתיים (לדוגמא, במסגרת סקר סיכונים) טרם קבלת החלטתה, כאשר אי מתן משקל ראוי לשיקולים סביבתיים יכול להביא לבטלותה של ההחלטה המנהלית, ומקום בו היו בפני הרשות שתי חלופות, שבאחת ההגנה על שיקולי הסביבה משמעותית יותר, תידרש הרשות לתת טעם ממשי לבחינת החלופה הפוגענית יותר (לסקירה מקיפה של השתלבות השיקול הסביבתי בשיקולים המנהליים, מכוח הדין המנהלי והכללי ומכוח חקיקה פרטיקולרית, ראו מרשה גלפי, "שיפור ההגנה על איכות הסביבה: פרק ביישום עקרונות המשפט המנהלי" **מאזני משפט** ג (2005)).

131. כידוע, הזכות לשוויון מהותי, קרי, החובה לשקול שיקולי צדק חלוקתי, משמשת אבן יסוד של משפטנו המנהלי מזה שנות דור (וראו לדוגמא בג"ץ 244/00 **עמותת שיח חדש, למען השיח הדמוקרטי נ' שר התשתיות הלאומיות**, פ"ד נו(6) 25, 64 (2002)).

132. בהקשר הנוכחי, נראה כי יישומה של דוקטרינת הצדק הסביבתי והחלוקתי מובנת מאליה. נוכח **ההתממהות ארוכת השנים** בטיפול במפגע, לא יכול להיות ספק שהמשיבים לא הפנימו (ואינם מפנימים) את העלויות, ואלה מוחצנות על הקבוצה המיוצגת. חיובם של המשיבים בפיצוי עבור הנזקים אשר נגרמו ועודם נגרמים על ידם, יביא ודאי לקידום יעיל ואפקטיבי של פתרונות אשר יצמצמו את עוצמת המפגע הסביבתי. אפילו היה הכרח בקיומו של המפגע הסביבתי (ולא כך הוא), הרי שחיוב המזיק בנזקים שנגרמים על ידי המפגע,

משמעותו חלוקה שוויונית יותר של עלויות המפגע הסביבתי (אשר מוטלות כולן, כיום, על האוכלוסייה המתגוררת בסמוך לנחל קנה, היא הקבוצה המיוצגת).

ח. עילות התביעה

ח.1. מטריד ליחיד

133. סעיף 44(א) לפקודת הנזיקין קובע כך :

"מטריד ליחיד הוא כשאדם מתנהג בעצמו או מנהל את עסקו או משתמש במקרקעין התפוששים בידו באופן שיש בו הפרעה של ממש לשימוש סביר במקרקעין של אדם אחר או להנאה סבירה מהם בהתחשב עם מקומם וטיבם; אך לא ייפרע אדם פיצויים בעד מטריד ליחיד אלא אם סבל ממנו נזק"

134. סעיף זה מציב שתי דרישות :

(א) האחת, שיוכח כי קיימת **"הפרעה של ממש"** לשימוש או להנאה הסבירה מהמקרקעין. הדרישה היא להפרעה מוחשית ולא קלת ערך; מהותית ולא חולפת. מידתה של ההפרעה, כממשית או כקלת-ערך, נמדדת על פי אמת המידה של **זכות הנפגע לשימוש סביר במקרקעין ושל ההנאה הסבירה מהם, בהתחשב עם מקומם וטיבם** (ראו, למשל: ת"א (מחוזי י-ם) 8501/06 פריג' נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 27.12.2009)).

(ב) השנייה, שיוכח כי ההפרעה הנה תוצאת פועלו של המזיק כלפי הניזוק.

לעניין זה הובהר כך :

"הדגש על תוצאות המעשה ולא על טיבו של המעשה עצמו ועל-כן יתכן כי פלוני ינקוט אמנם באמצעי זהירות סבירים בביצוע מעשהו, אך בכל זאת לא יוכל להימנע מהפרעה ועקב כך גם יתחייב בביצוע מטריד" (ע"א 44/76 אתא חברה לטכסטיל בע"מ נ' שוורץ, פ"ד ל(3) 785 (1976)).

דהיינו, עוולה זו איננה כוללת דרישת "אשם"; אחריות מוטלת על המזיק אך ורק בשל עצם הפגיעה בשימוש הבלתי מופרע במקרקעין :

"העוולה מתרכזת אך ורק בנזק הנגרם בלא קשר לשאלה מה ההתנהגות שגרמה לעוולה, או אם התנהגות זו הייתה רשלנית או מכוונת, סבירה או לא, ובלבד שהנתבע היה יכול לצפות שהתנהגותו תביא למטריד" (בועז שנור, תביעות נזיקין סביבתיות 171 (2011); ראו גם: ישראל גלעד, דיני נזיקין - גבולות האחריות 1197 (2012)).

135. שני הרכיבים הנ"ל מתקיימים בענייננו.

136. ראשית, מפגעי הריח החמורים המתועדים היטב בפניות התושבים ובכתבות באמצעי התקשורת, עולים ללא ספק לכדי **הפרעה של ממש** לשימוש סביר (לא כל שכן להנאה סבירה)

במקרקעין של המתגוררים בסמוך לנחל קנה. כאמור, התושבים (חברי הקבוצה), צריכים להסתגר בביתם כדי להימלט מהריח הרע ושגרת חייהם נפגעת. בגין מפגעי הריח ומפגעי היתושים - נפגעת יכולתם ליהנות מהמקרקעין, ובכלל זה שימושים יומיומיים ורגילים כגון ישיבה בחצר, אירוח ואפילו פתיחת החלונות בבית.

137. שנית, המפגע הוא תוצאת פעולותיהם של המשיבים, שכן - כפי שהובהר בפירוט לעיל - אין חולק שהמטרדים הנ"ל נגרמים כתוצאה מהזרמת השפכים והקולחים באיכות ירודה אל הנחל, ושניתן היה לצפותם (וראו עוד על אלמנט הצפיות בפרק העוסק ברשלנות להלן).

ח.1.א. מטרד ליחיד - הפרת החוק למניעת מפגעים

138. החוק למניעת מפגעים הידוע גם בכינוי "חוק כנוביץ", אשר נחקק כבר בשנת 1961, קבע שורה של איסורים פליליים, אשר מכוח סעיף 13 לחוק - מהווה הפרתם אף עוולה נזיקית מסוג מטרד ליחיד.

139. לגבי סעיף 13 הנ"ל נקבע כך :

"כוונתו הברורה של המחוקק המשתקפת מסעיף 13 עצמו, היא כי כל אימת שתוכח הפרה של חוק כנוביץ, תהיה לאדם שנפגע בשל כך זכות תביעה, כאילו הוכיח פגיעה בשל מטרד ליחיד, ושיהא זכאי לכל התרופות הניתנות לתובע בשל מטרד ליחיד. ולענינו, אם יוכיחו המשיבים, כלשון סעיף 4 של החוק, שהמבקשת גורמת לזיהום חזק או בלתי סביר של האוויר המפריע או עשוי להפריע להם בהיותם מצויים בקרבת מקום, הרי שהם זכאים לכל התרופות שבית-המשפט נוהג להעניק לאדם הנפגע עקב מטרד ליחיד, באותם תנאים בהם ניתנות תרופות אלה על פי דיני הנזיקין, כאילו הוסיף חוק כנוביץ' סעיף מפורש ברוח זו לפקודת הנזיקין האזרחיים" (ע"א 190/69 חברת החשמל לישראל נ' אבישר, פ"ד כג(2) 314, 319 (1969)).

140. סעיף 3 לחוק למניעת מפגעים קובע כך :

"לא יגרום אדם לריח חזק או בלתי סביר, מכל מקור שהוא, אם הוא מפריע, או עשוי להפריע, לאדם המצוי בקרבת מקום או לעוברים ושבים".

141. יצוין, כי אמנם לא נקבעו תקנות לעניין אמות המידה לסבירותו של ריח בהתאם לחוק (כמצוות סעיף 5 לחוק למניעת מפגעים), אולם, אין מניעה להוכחת קיומו של ריח בלתי סביר בדרך הרגילה (ראו, למשל: עניין להט ; ע"פ 151/84 חברת החשמל לישראל בע"מ נ' פרשט, פ"ד לט(3) 1 (1985) ; ת"צ (מחוזי חי') 44582-12-12 בלוט נ' טבעפוסט בע"מ (פורסם בנבו, 4.2.2015)).

142. ולגבי אופן ההכרעה בעניין אי-סבירותו של ריח נקבע כך :

"כאשר המשימה המונחת לפני בית המשפט היא קביעת סבירותו של ריח חזק, שיקול דעתו תופס מקום נכבד יותר בהכרעה. במקרה כזה אין ביכולתו להיעזר במדד טכני-אובייקטיבי מובהק דוגמת סולם

הדציבלים, שבו נמדדת עצמתו של רעש (...), ועל-כן שומה עליו להשתמש בכלים המשפטיים העומדים לרשותו בשביל לקבוע עד כמה הריח מטריד" (ת"צ (מחוזי ת"א) 44000-06-12 חדאד נ' אסם השקעות בע"מ (פורסם בנבו, 13.11.2014)).

143. כאמור, על המפגע החמור והשלכותיו הישירות על יכולתם של המבקשים (וחברי הקבוצה) לעשות שימוש סביר במקרקעין שלהם, לא ניתן לחלוק.

144. יצוין עוד, כי סעיף 14 לחוק למניעת מפגעים קובע כך:

"כל מקום בחוק שמדובר בו על גרימת מעשה פלוני, רואים אדם כאילו גרם לאותו מעשה גם אם הוא נעשה במקום הנתון לשליטתו או לפיקוחו, או על ידי מי שנתון לשליטתו או לפיקוחו, והוא לא נקט כל האמצעים הסבירים למניעתו; הטוען כי נקט אמצעים כאמור – עליו הראיה".

145. דהיינו, החוק אינו מסתפק בהטלת אחריות על הגורם בפועל למפגע סביבתי, כי אם מרחיב את מעגל האחריות, ומטיל הוא אחריות גם על החדל למנוע את אותו המפגע (ראו: רע"פ 7861/03 מדינת ישראל נ' המועצה האזורית גליל תחתון (פורסם בנבו, 8.5.2006). הרציונל העומד ביסוד סעיף 14 לחוק הוא, הטלת חובה על כל מי שבידיו הכוח למנוע את ביצוע העוולה במטרה להמריץ אותו לנקוט את אמצעי הזהירות הדרושים (רע"פ 5389/01 המועצה האזורית לב-השרון נ' מדינת ישראל, נז(4) 364 (2003)).

146. אם כן, הנטל על המשיבים להוכיח כי נקטו את כל האמצעים הסבירים למניעת הנזקים (וכפי שיובהר להלן, מדובר בנטל כבד).

ח.2. רשלנות

147. סעיף 35 לפקודת הנזיקין קובע כך:

"עשה אדם מעשה שאדם סביר ונבון לא היה עושה באותן נסיבות, או לא עשה מעשה שאדם סביר ונבון היה עושה באותן נסיבות, או שבמשלח יד פלוני לא השתמש במיומנות, או לא נקט מידת זהירות, שאדם סביר ונבון וכשיר לפעול באותו משלח יד היה משתמש או נוקט באותן נסיבות – הרי זו התרשלות; ואם התרשל כאמור ביחס לאדם אחר, שלגביו יש לו באותן נסיבות חובה שלא לנהוג כפי שנהג, הרי זו רשלנות, והגורם ברשלנותו נזק לזולתו עושה עוולה".

148. ואילו סעיף 36 מוסיף: **"החובה האמורה בסעיף 35 מוטלת כלפי כל אדם וכלפי בעל כל נכס, כל אימת שאדם סביר צריך היה באותן נסיבות לראות מראש שהם עלולים במהלכם הרגיל של דברים להיפגע ממעשה או ממחדל המפורשים באותו סעיף".**

149. כידוע, אלה הם יסודות עילת הרשלנות: (1) קיומה של חובת זהירות של המזיק כלפי הניזוק; (2) התרשלנות - הפרה של חובת הזהירות (דרישת ה"אשם"); (3) קיומו של נזק; (4) קשר סיבתי בין ההתרשלנות ובין הנזק (ראו, למשל: ע"א 243/83 עיריית ירושלים נ' גורדון, פ"ד לט(1) 113, 128 (1985); ע"א 44/08 שירותי בריאות כללית נ' קסלר, תק-על 2009(2) 2064,

2067 (2009); ע"א 2412/06 פלוני נ' עיריית טירת הכרמל, תק-על 2009(1) 4411, 4420 (2009); ע"א 4241/06 לוי נ' משטרת ישראל, תק-על 2009(1) 3424, 3429 (2009)).

150. כפי שיובהר להלן, היסודות הנ"ל מתקיימים בענייננו במלואם.

ח.2.א. המשיבים חבים חובת זהירות כלפי חברי המבקשים (ויתר חברי הקבוצה)

151. כידוע, הוכחתה של חובת זהירות מותנית בשני תנאים: הראשון הוא קיומם של יחסי "שכנות", או "קירבה", בין המזיק לניזוק, והשני הוא כי אין שיקולי מדיניות אחרים, המצדיקים את שלילת חובת הזהירות" (ע"א 8500/06 חוות צברי אורלי בע"מ נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 27.8.2012) (להלן: "עניין חוות צברי"). מבחן השכנות מתמצה בשאלה - האם הניזוק מצוי ב"מעגל" קרוב מספיק למזיק, על מנת להצדיק את הדרישה כי המזיק ייקח את הנזק שנגרם לניזוק כשיקול בפעולותיו.

152. כאמור, המשיבים הם שורה של תאגידים וגופים סטטוטוריים שלהם סמכויות הניהול והביצוע בכל הנוגע לטיפול בשפכים אשר מייצרים את המפגע מושא התובענה.

153. דומה כי לא ניתן לחלוק על קיומה של חובת זהירות של המייצרים ומטפלים בשפכים, כלפי הפרטים באותו ציבור אשר עלול להיפגע מהם. ראו הדברים אשר נכתבו בת"צ (מחוזי ת"א) 44000-06-12 חדאד נ' אסם השקעות בע"מ (פורסם בנבו, 13.11.2014):

"מפעיל מתקן הגורם למפגע ריח ולזיהום האוויר חב חובת זהירות, הן מושגית הן קונקרטית, כלפי כל מי שנמצא בקרבתו".

154. לא זו אף זו, הלכה היא, כי "סמכות הסטטוטורית משמשת אבן-מסד ותשתית, עליה נבנית חובת הזהירות. הסמכות מעניקה כלים ומטילה תפקידים, ואלה עשויים להצמיח חובת צפייה". אמנם, "אין שוויון מתמטי בין סמכות סטטוטורית לבין חובת זהירות ברשלנות, אך קיומה של הסמכות הוא שיקול רב ערך בגיבושה של המדיניות המשפטית העומדת ביסוד חובת הזהירות" (ע"א 862/80 עיריית חדרה נ' זוהר, פ"ד לז(3) 757 (1983)).

155. וראו הדברים אשר נכתבו בעניין חוות צברי, המתאימים לענייננו ככפפה ליד:

"לעירייה היתה את הסמכות והחובה – לטהר את מי הקולחין עד לרמה שנדרשה במקור על ידי משרד הבריאות (רמת 20/30). העובדה כי חובה זו היתה מוטלת על העירייה היתה ידועה וברורה לצדדים כולם, לאורך השתלשלות הפרשה. שומה היה על העירייה, כאמור, לצפות כי שימוש לקוי בסמכויותיה יוביל לנזק הנגרם בדרך-כלל עקב שימוש לקוי שכזה – והנזק שנגרם לחווה אכן נגרם, בין היתר, מן העובדה כי מי הקולחין לא טוהרו – שהרי: "כל עוד לא יטופלו השפכים העירוניים באופן יעיל – ניצולם אינו אלא התזה שיטתית של מזהמים עתידיים על פני הקרקע" (ראו: אלון טל "זרימה טבעית: שאלות ותשובות בדבר התאמת חוק המים למציאות סביבתית חדשה" מחקרי משפט כג 324 (2007) (להלן: טל)). זאת ועוד: במקרה שלפנינו, חזקה זו מקבלת ביסוס ראייתי קונקרטי נוסף, שכן העירייה הוזהרה בפועל, במשך שנים, כי התנהלותה בעייתית, והיא עלולה

להוביל ליצירת נזק (...). כמו כן, ברי כי עירייה סבירה היתה פועלת להימנע מן הנזק שנגרם, שכן פעולה כזו עולה, ממילא, בקנה אחד עם מחויבותה המינימלית על פי החוק"

156. וראו אף הדברים אשר נכתבו בע"א 2906/01 עירית חיפה נ' מנורה חברה לביטוח בע"מ (פורסם בנבו, 25.5.2006):

"הסמכות הסטטוטורית ועל אחת כמה וכמה החובה הסטטוטורית, מהוות אינדיקציה משמעותית לעניין סטנדרט ההתנהלות של רשות סבירה וממילא יש בהן כדי להקρίין על גיבוש חובת הזהירות מתוך הנחת מוצא כי בעל הסמכות יכול וצריך לצפות כי התרשלות מצדו בקיום חובותיו הסטטוטוריות תגרום נזק".

157. אם כן, הסמכויות הנתונות למשיבים, יש בהן כדי ללמדנו על טיב והיקף חובות הזהירות שלהם כלפי המבקשים וחברי הקבוצה - תושבי היישובים הסמוכים לנחל קנה.

158. לאיגוד הערים (המשיב 1), הוענקו, בין היתר, הסמכויות הבאות: לטפל, להקים, לתפעל ולפעול בכל אופן אחר בענייני ביוב בתחום האיגוד, וכן לרכוש, להניח, להקים, לחבר, לשנות ולהפעיל כל קו ביוב וכל מיתקן ואמצעי הדרושים לצורך טיפול בשפכים וסילוקם בתחומי האיגוד; רשות המים (המשיבה 2), היא הגוף הממשלתי המוסמך על פי חוק לרכז את הטיפול בכלל ההיבטים הנוגעים למשק המים והביוב בישראל ובכלל זה ניהולו, תכנונו, פיתוחו, תפעולו ואסדרתו. לשם כך, הוענקו למנהל רשות המים שלל סמכויות, וביניהן התנאות תנאים בדבר מניעת זיהום מים, באישורים, ברשיונות ובהיתרים, מתן צווי הרשאה כאמור לעיל ועוד; המשיבה 3, החברה להשבה, מנוהלת על ידי החברה הכלכלית של מועצה אזורית דרום השרון ואחראית על מאגר רמת כובש; המשיבים 4-7 הם איגודי ערים ותאגידים נוספים, המזרימים את שפכי הרשויות המאוגדות בהן למט"ש דרום השרון; המשיב 8, קמ"ט הסביבה במנהל האזרחי, הוא הרשות האחראית כאמור, בין היתר, לטיפול בשפכי יישובי הרשות הפלסטינית, ובהם קלקיליה, ששפכיה מוזרמים למט"ש דרום השרון.

159. וראו דברי המשנה לנשיא (בדימוס), השופט חשין ברע"פ 7861/03 מדינת ישראל נ' המועצה האזורית גליל תחתון (פורסם בנבו, 8.5.2006):

"דע מכאן, כי סמכותה של מועצה אזורית לעשות למניעת קיומם ולסילוקם של מיפגעים, משמיעה אותנו – בראש ובראשונה – חובה המוטלת על המועצה לעשות למניעת קיומם ולסילוקם של מיפגעים".

160. וכן הדברים שנקבעו בע"א 10078/03 שתיל נ' מקורות חברת מים בע"מ, פ"ד סב(1) 803 (2007) לעניין זה:

"חזקה על רשות מנהלית כי היא צופה ששימוש לקוי בסמכות המוקנית לה על-פי דין יגרום לנזק מן הסוג הנגרם בדרך כלל עקב שימוש לקוי כזה. זאת, אף אם ההסמכה שבחוק אינה נוקבת בפרטי-פרטיה של הסמכות".

161. אם כן, הנזק שנוצר נמצא בלב ליבו של מתחם הסיכון שנוצר על ידי מחדלי המשיבים. ממילא, כפי שנסקר בפירוט לעיל, כבר בראשית שנות האלפיים ידעו המשיבים על המפגע, ובוודאי יכלו וצריכים היו לצפות את הנזקים אשר ייגרמו כתוצאה ממנו.

162. לא זו אף זו, המט"ש מושא התובענה מצוי בשטחו של המשיב 1, איגוד הערים. כידוע, "חזקה במקרקעין מטילה חובת זהירות מושגית כלפי המבקרים בהם (...). כך, בין אם הנזק נגרם בשל מצב הסטטי של המקרקעין ובין אם הנזק נגרם בשל התממשות סיכון מפעולה אקטיבית עליהם (...). כך מקום בו הנזק נגרם בשטח המקרקעין וכך גם מקום בו הנזק נגרם בשל התממשות סיכון הטמון במקרקעין לאדם או לנכס הנמצאים ברשות הרבים (...)" (ע"א 1068/05 עיריית ירושלים נ' עמרם מימוני (פורסם בנבו, 14.12.2006); ראו גם, למשל: ת"צ (מחוזי חי') 11781-05-09 להט ואח' נ' כרמל כימיקלים בע"מ (פורסם בנבו, 2.12.2010)).

ח.2.ב. המשיבים הפרו את חובת הזהירות המוטלת עליהם ולפיכך התרשלו

163. ראשית יובהר, כי מכך שהמשיבים מייצרים ומטפלים בשפכים (אשר אין חולק כי הם מקור הנזק) נובע, כי הנטל להראות כי לא התרשלו מוטל על כתפיהם, כמצוות סעיף 39 לפקודת הנזיקין, הקובע כך:

"בתובענה שהוגשה על נזק והוכח בה שהנזק נגרם על ידי דבר מסוכן, למעט אש או חיה, או על ידי שנמלט דבר העלול לגרום נזק בהימלטו, וכי הנתבע היה בעלו של הדבר או ממונה עליו או תופש הנכס שמתוכו נמלט הדבר – על הנתבע הראיה שלא היתה לגבי הדבר המסוכן או הנמלט התרשלות שיחוב עליה".

164. בעניין זה - מדובר בנטל כבד.

165. כאמור, כבר בראשית שנות האלפיים התריעה מועצת רשות נחל הירקון על המפגע החמור מושא התובענה, אשר הלך והחמיר במהלך השנים. לטענת האיגוד, בשנת 2004 (דהיינו, ממילא באיחור ניכר), הוא "החל להניע" את שדרוג המט"ש, אולם חלפו עשר שנים נוספות בטרם החלו העבודות בפועל.

166. הזמן הרב שחלף עד שהוחל הטיפול במפגע, כשלעצמו, מעיד על התרשלות. ראו הדברים אשר נכתבו בעניין חוות צברי:

"הנה כי כן, הנציבות היתה אחראית על ניהול משק המים והביוב והיתה מופקדת בתוך כך גם על הסדרת משק המים, פיתוחו ופיקוח עליו. בידיה ניתנו, כפי שבואר לעיל, מספר כלים המכוונים כנגד מניעת סרבול ויצירת יעילות בתחומי הספקת המים. ברם, במשך עשר שנים לא הצליחו הגורמים הנוגעים לדבר – ובראשם הנציבות – להביא להנחת קו המים שנדרש כאן, ואדגיש כי תקופת זמן ארוכה זו הינה בהחלט שיקול מרכזי בקביעת ההתרשלות פה".

167. בהקשר זה יוזכר, כי סעיף 11 לחוק הפרשנות, התשמ"א - 1981, קובע, כי על רשות מנהלית מוטלת חובה, לפעול להפעלת סמכויותיה ב"מהירות ראויה".

168. על פי הנטען, על ידי האיגוד במכתבו, האשמות במחדל הן הרשויות האחרות החברות בו (מלבד המועצה המקומית דרום השרון), ש"לא פעלו מטעמים שונים ובעיקר קשיים כלכליים ותיאגוד, ולא התחייבו לשאת בחלקן במימון השדרוג".

169. לבסוף, כאמור, רק השימוע שנערך למשיבים הביא לנקיטת פעולות ממשיות לשדרוג המט"ש, ולא ניתן כל הסבר מניח את הדעת לעיכוב הממושך. אם יכלו לנקוט פעולות לאחר ש"נזופו" על ידי הרשות, מדוע לא יכולים היו לנקוט את אותן הפעולות הרבה קודם לכן?

170. באשר לרשות המים יודגש, כי אין מדובר במצב בו רשות המים לא פעלה די כגורם מפקח. במקרה הנוכחי רשות המים נטלה לידיה את מושכות הביצוע. למעשה, רשות המים, יחד עם המשיב 8, היא שהחליטה על הזרמת שפכים למט"ש מעבר לקיבולת המקסימאלית. מרגע שבחרה רשות המים לחרוג מגבולות הפיקוח, ליטול לעצמה את המושכות, ולהחליט על אופן הפעלת המט"ש בפועל, הפכה היא בעצמה ל"גורם מפגע" ואין לראות בה עוד כגורם מפקח בלבד. הרשות התרשלה בכך שלא הפעילה את הסמכויות הנתונות לה ולא פעלה לצמצום המפגע, על אף שהיו בידיה הכלים לעשות כן.

171. גם כעת יושבים המשיבים בחיבוק ידיים וממתינים לסיום העבודות, וכתוצאה מכך המפגע רק הולך ומחמיר. כאמור, במסגרת צו ההרשאה בחירום שניתן למשיבים 1-2 בחודש פברואר 2017, היה עליהם להגיש תכניות לניקוי המאגרים ולאופן סילוק הקולחים שלא באמצעות המאגרים (לתקופת ניקוי המאגרים או ככל שיידרש). למיטב ידיעת המבקשים, תכניות כאמור לא הוגשו.

ח.2.ג. למבקשים ולחברי הקבוצה נגרם נזק

172. כפי שפורט לעיל. לא נחזור על הדברים.

ח.2.ד. ישנו קשר סיבתי בין ההתרשלות ובין הנזק

173. כאמור, רשלנותם של המשיבים הביאה לכך שבמשך שנים, מזהם המט"ש את נחל קנה (וכתוצאה מכך את הירקון). הקשר בין השניים מובהק, והוא עולה בבירור מהמסמכים השונים אשר צורפו לתצהירי המבקשים. אילו היו המשיבים נוהגים כרשויות סבירות, ומקיימים את החובות המוטלות עליהן, היה נמנע או לכל הפחות מצומצם הנזק.

ח.2.ה. משהמשיבים 3, 6, 7 ו-8 לא השיבו לפנייה המקדימה אליה, בהתאם להוראת סעיף 6 לחוק חובת הנמקות - נטל ההוכחה להוכיח את תקינות התנהלותם מוטל עליהם

174. חוק לתיקון סדרי המינהל (החלטות והנמקות), התשי"ט-1958 (להלן: "חוק חובת הנמקות") קובע חובה על רשות ועובד בה להשיב לפנייה להפעלת סמכות בתוך 45 ימים. על פי סעיף 6(ב) לחוק חובת הנמקות, מקום בו לא ניתנה תשובה בתוך שלושה חודשים "רואים בכך, לענין כל דין, החלטה לסרב לבקשה, ללא מתן נימוקים". חובה זו היא הסדרה קונקרטי של חובת ההנמקה הכללית הנובעת מחובת האמונים של המנהל כלפי הציבור (ראו גם: דפנה ברק-ארז משפט מינהלי כרך א 423-426 (2010)).

175. בהמשך לאמור, סעיף 6(א) לחוק חובת הנמקות קובע כלל של היפוך נטל הראייה. על פי הסעיף הנ"ל, מקום בו לא השיבה הרשות לפונה, "על עובד הציבור הראיה כי החלטה או פעולה שלא ניתנה לגביהן תשובה או הודעה כאמור, נעשו כדין".

176. על המשמעות הראייתית של אי הנמקה עמד כב' השופט זמיר בצינו כד :

"העדר הנמקה הוא פגם בהחלטה. עם זאת, בדרך כלל אין די בו, כשלעצמו, כדי שבית המשפט יבטל את ההחלטה. כך, בין היתר, משום שבפני בית המשפט מתגלים הנימוקים להחלטה, ובית המשפט יכול וצריך לבקר את ההחלטה לגוף העניין. גם כאשר חובת ההנמקה מוטלת לפי החוק לתיקון סדרי המנהל (החלטות והנמקות), הפרת החובה אינה פוסלת את ההחלטה, אלא רק מעבירה את נטל הראיה, בביקורת שיפוטית על חוקיות ההחלטה, אל הרשות המנהלית, להוכיח שההחלטה התקבלה כדין" (בג"צ 2159/97 מועצה אזורית חוף אשקלון נ' שר הפנים, פ"ד נב(1), 75 (1998) וראו עוד : ע"מ 823/12 קליסה נ' שמעון (פורסם בנבו, 8.8.2013), פסקה 29 לפסק דינה של כב' השופטת ברק-ארז ; בג"צ 2390/10 חליחל נ' שר הפנים (פורסם בנבו, 23.5.2010) פסקה 11 לפסק דינו של כב' השופט מלצר).

177. במקרה הנוכחי, בולט במיוחד בשתיקתו המשיב 8, הוא המנהל האזרחי. אין מחלוקת, כי חלק משמעותי מהשפכים המוזרמים בנחל קנה מקורם בשטחי יהודה ושומרון, ובסודם החלטות המשיב 8 והפעולות שהוא מבצע למול הרשות הפלסטינית.

3.ח. הפרת חובה חקוקה

178. סעיף 63 לפקודת הנזיקין קובע כד :

מפר חובה חקוקה הוא מי שאינו מקיים חובה המוטלת עליו על פי כל חיקוק – למעט פקודה זו – והחיקוק, לפי פירושו הנכון, נועד לטובתו או להגנתו של אדם אחר, וההפרה גרמה לאותו אדם נזק מסוגו או מטבעו של הנזק שאליו נתכוון החיקוק; אולם אין האדם האחר זכאי בשל ההפרה לתרופה המפורשת בפקודה זו, אם החיקוק, לפי פירושו הנכון, התכוון להוציא תרופה זו".

179. הלכה פסוקה היא, כי עוולת הפרת חובה חקוקה, על פי סעיף 63 לפקודת הנזיקין, מורכבת מחמישה יסודות מצטברים : (1) חובה המוטלת על המזיק מכוח חיקוק ; (2) החיקוק נועד לטובתו של הניזוק ; (3) המזיק הפר את החובה המוטלת עליו ; (4) ההפרה גרמה לניזוק נזק ; (5) הנזק אשר נגרם הוא מסוג הנזק אליו נתכוון החיקוק (ע"א 145/80 ועקנין נ' המועצה המקומית בית שמש, פ"ד לז(1) 113, 138 (1982) (להלן : "עניין ועקנין")).

3.ח.א. חוק המים

180. מקור מים מוגדר בסעיף 2 לחוק המים כד :

"מקורות המים לענין חוק זה הם המעינות, הנחלים, הנהרות, האגמים ושאר זרמים ומקווים של מים, בין עיליים ובין תחתיים, בין טבעיים ובין מוסדרים או מותקנים, בין שהמים נובעים או זורמים או עומדים בהם תמיד או לפרקים, לרבות מי ניקוז ומי שופכין"

181. סעיף 20ב(א) לחוק המים קובע איסור על כל פעולה המזהמת או עלולה לגרום לזיהום מקור מים:

"חייב אדם להימנע מכל פעולה המזהמת מים או עלולה לגרום לזיהום מים, במישרין או בעקיפין, מיד או לאחר זמן; ואין נפקא מינה אם היה מקור המים מזוהם לפני אותה פעולה ואם לאו".

182. זיהום מים מוגדר בחוק כ"שינוי בתכונותיהם של מים שבמקור מים מבחינה פיסיקלית, כימית, אורגנולפטית, ביולוגית, בקטריוλογית, רדיואקטיבית או אחרת, או שינוי הגורם שהמים יהיו מסוכנים לבריאות הציבור, או עלולים לפגוע בחי או בצומח, או פחות ראויים למטרה אשר לה הם משמשים או נועדו לשמש" ומתקני ביוב מוגדרים בחוק כ"גורם זיהום" (סעיף 20א לחוק).

183. החוק נועד לטובת הניזוק: על כך ניתן ללמוד כבר מסעיף 1 לחוק המים, אשר קובע, כאמור, כי מקורות המים שבמדינה הם קניין הציבור.

184. המזיק הפר את החובה המוטלת עליו: כפי שפורט לעיל, המשיבים הפרו את חובתם שלא לזוהם את מקורות המים.

185. ההפרה גרמה לנזק אותו התכוון החיקוק למנוע: כאמור, הנזק אשר נגרם הוא בדיוק מסוג הנזקים בעטיים קיים איסור על זיהום מקורות המים.

ח.3.ב. תקנות ענבר

186. כאמור, **תקנות ענבר**, קובעות את האיכות הנדרשת ממי קולחים כדי שניתן יהיה לסלקם לנחלים. התקנות חלות על המט"ש מושא התובענה החל מיום 1.1.2012 (כך על פי התוספת השישית לתקנות).

187. תקנה 3 לתקנות ענבר קובעת את חובותיו של "יצרן שפכים", המוגדר כ"רשות מקומית או מפעל":

"(א) יצרן שפכים יטהר את שפכיו, למעט תמלחת המוזרמת לים לפי היתר כדון, בכל עת, על ידי הזרמת השפכים למט"ש או במט"ש שהוא מפעיל, והכל בהתאם להוראות תקנות אלה; ואולם אין בהזרמת השפכים למט"ש כדי לגרוע מאחריות יצרן השפכים לטיהור השפכים לערכים לפי תקנות אלה.

(ב) יצרן שפכים ימנע הזרמת שפכים למערכת הביוב אם איכות השפכים אינה מאפשרת למט"ש לטהר אותם לערכים לפי תקנות אלה.

(ג) יצרן שפכים המזרים את שפכיו למט"ש יפקח על פעולת המט"ש והמפעיל, ויודא כי הקולחין טוהרו לערכים לפי תקנות אלה."

188. תקנה 4 לתקנות ענבר, קובעת את החובות המוטלות על "מפעיל", המוגדר גם כ"אדם שבבעלותו, בהחזקתו, בהשגחתו או בפיקוחו פועל מט"ש":

"(א) מפעיל יטהר בכל עת את השפכים באופן יעיל ואמין, ויבטיח כי איכותם לא תחרוג, לגבי כל פרמטר, מהערכים כמפורט להלן, לפי העניין:

...

(ב) מפעיל יטפל בשפכים, בכל עת, תוך שימוש בטכניקה המיטבית הזמינה, אשר תכלול, בין השאר, סינון וחיתוי או אמצעי טכנולוגי שווה ערך.

(ג) בלי לגרוע מחובותיו לפי תקנות משנה (א) ו-(ב), לא יזרים מפעיל קולחין ממט"ש, אם יש לו יסוד סביר להניח כי הקולחין עלולים לגרום זיהום של הסביבה, מקורות מים או סכנה לבריאות הציבור."

189. תקנה 9(2) לתקנות ענבר, קובעת כי יצרן שפכים ומפעיל מט"ש לא יסלקו מי קולחים בהזרמה לנחל, אלא אם ניתן לכך צו הרשאה לפי חוק המים.

190. המזיק הפר את החובה המוטלת עליו: כאמור, אין חולק כי הוזרמו לנחל קנה שפכים וקולחים שאינם עומדים בתקנות במשך תקופה ארוכה (ושצווי הרשאה ניתנו רק בחלק קטן מתקופה זו, וממילא לא מולאו התנאים אשר הותנו בהם כאמור).

191. החוק נועד לטובת הניזוק, וההפרה גרמה לנזק אותו התכוון מחיקוק למנוע: כך קובע סעיף 1 לתקנות ענבר: "מטרת תקנות אלה להגן על בריאות הציבור, למנוע זיהום מקורות מים משפכים ומי קולחין, לאפשר ניצול חוזר של מי קולחין כמקור מים, להגן על הסביבה, לרבות על מערכות אקולוגיות והמגוון הביולוגי, הקרקע וגידולים חקלאיים, והכול בין השאר באמצעות הטלת חיובים וקביעת הוראות בהתאם להוראות תקנות אלה."

192. אם כן, המשיבים הפרו את חובותיהם מכוח חוק המים ותקנות ענבר.

ט. חשיבות מנגנון התובענה הייצוגית לשמירה על הסביבה ולהגנה על זכות הפרט לסביבה ראויה

193. למכשיר התובענה הייצוגית תפקיד מרכזי במאמץ להגנה על איכות הסביבה ולשמירת ערכי טבע ושיקום של ערכי טבע שנפגעו על ידי האדם.

194. ראו הדברים אשר נכתבו בת"צ (ת"א) 38647-12-09 חצור נ' עירית אור יהודה (פורסם בנבו, 16.1.2013), אשר יפים לענייננו:

"...הפתרון של הטלת אחריות פלילית על הרשות, על אף חשיבותו הרבה, איננו נותן מענה מלא לבעיות המפגעים הסביבתיים וכי אין די במנגנוני האכיפה הקיימים במישור המינהלי והפלילי. למעשה, קיים כשל של הרשויות בטיפול במפגעים סביבתיים, בין כאלה שנוצרו על ידי הרשויות ובין כאלה שנוצרו על ידי אחרים. במקרה זה, אנו למדים מתגובת הרשויות עצמן כי הייתה תוכנית לתיקון או הסטת קו הביוב, שלו בוצעה, הייתה מונעת את המפגע, אלא שעל אף שאושרה עוד בשנת 1993 לא יצאה לפועל. לרשויות אין כמעט כל תמריץ חיצוני, בין

שלילי ובין חיובי, המעודד אותן לנהוג באחריות, להפנים את העלויות של המפגעים הסביבתיים שבתחומן ולפעול להסרתם. אין די באכיפה פלילית ומינהלית... הכרה בתובענות אלו תגשים ביסוס הנורמה של שמירה על הסביבה... בקשות האישור שלפני מהוות כלי נוסף וחשוב בשרשרת האכיפה, שבאמצעותו האזרח בעל המודעות לאיכות הסביבה משפיע על הרשות בשמירה על איכות הסביבה ומביא לכך שגופים ציבוריים ייטלו על עצמם אחריות בהקשר הסביבתי ולא יעצמו עיניהם לנוכח מפגעים סביבתיים... הייחוד של תובענה זו, ומכאן גם חשיבותה, הוא באפשרות של הציבור לפקח על פעולות השלטון, באמצעות מכשיר התובענות הייצוגיות, לא רק בקשר לגביית כספים על ידי רשויות המדינה, אלא בקשר לחובותיו של השלטון כלפי הציבור בשמירה על תנאי מחייה סביבתיים מינימאליים... המבקשים מייצגים, במובן הרחב, את כלל הציבור במערכת היחסים שלו אל מול השלטון. החשיבות בבירור התובענה הינו בעצם לקיחת אחריות של רשויות שלטון למחדלים בנושאים אשר בתחום אחריותם. לקיחת האחריות הכרחית לקיומו של אמון הציבור ברשויות ולשמירתו של שלטון החוק... הכלי של תביעה ייצוגית מאפשר אכיפה סביבתית-אזרחית ומחייב את הרשויות והמפעלים לאחריות אישית וישירה מול הנפגעים מול הציבור. כוחה גם מתעצם לאור הנזק התדמיתי של החברות והפעילות הנלוות של הרשויות, באמצעות פיקוח הדוק יותר ודרישה להשקעה משמעותית בתיקון העיוותים כתוצאה מהתביעה".

195. וראו גם הדברים אשר נכתבו בעניין יעקובוביץ :

"הבעיות עליהן עמדתי לעיל, כמו גם המקרה נשוא ענייננו, ומקרים נוספים שאירעו בעת האחרונה, ממחישים, פעם נוספת, כי אין די במנגנוני האכיפה הקיימים במישור המינהלי והפלילי. זאת, בין היתר, משום שגם כיום לגופים ולרשויות אין כמעט כל תמריץ חיצוני, בין שלילי ובין חיובי, המעודד אותם לנהוג באחריות, להפנים את העלויות של המפגעים הסביבתיים שבתחומם ולפעול להסרתם... אנו למדים, כי המודעות לאפשרות קרות התקלה וליצירת הזיהום הייתה בידיעתה של המשיבה, וחרף זאת לא נעשה דבר לשדרוג המתקן ולמניעה, עד לאחר קרות התקלה... התובענה הייצוגית בהקשר של איכות הסביבה פותרת בעיות המתעוררות בהגשת תובענות פרטניות בעניינים אלו.... בתובענה ייצוגית כדוגמת התובענה נשוא בקשת האישור שלפני יש בכדי לתמרץ מזהמים פוטנציאליים כדוגמת המשיבה לנקוט באמצעי זהירות מראש, ולא בדיעבד, לאחר שנגרם כבר הנזק. מכשיר התובענה הייצוגית יכול להפוך את הזיהום לבלתי משתלם מבחינה כלכלית עבור מזהמים, ובכך להביאם לידי נקיטת אמצעי זהירות ומניעת זיהום הסביבה".

י. התובענה מתאימה להתברר כתובענה ייצוגית

196. כפי שיובהר להלן, התנאים להתאמתה של התובענה להתברר כייצוגית - מתקיימים במלואם.

1. עילת התביעה נמנית על העילות המוזכרות בחוק כעילות שניתן להגיש בגין תובענה ייצוגית (סעיף 3 לחוק תובענות ייצוגיות)

197. לענייננו, העילה הקבועה בפרט 6 לתוספת השניה לחוק תובענות ייצוגיות היא הרלוונטית:

"תביעה בקשר למפגע סביבתי נגד גורם המפגע; לענין זה, "גורם המפגע", "מפגע סביבתי" - כמשמעותם בחוק למניעת מפגעים סביבתיים".

198. "מפגע סביבתי" מוגדר בחוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות), תשנ"ב - 1992 כך: "זיהום אוויר, רעש, ריח, זיהום מים, זיהום מי-ים, זיהום על ידי פסולת, זיהום על ידי חומרים מסוכנים, זיהום על ידי קרינה, פגיעה בסביבה החופית, מפגע אסבסט, והכל כשהם בניגוד לחיקוק, לצו, לתכנית, לרשיון עסק או לכל היתר או רשיון אחר, או שיש בהם פגיעה בבריאותו של אדם או גרימת סבל ממשי לאדם; לענין זה "תכנית" - כהגדרתה בחוק התכנון והבניה, תשכ"ה-1965".

2. התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה (סעיף 8(א)(1) לחוק תובענות ייצוגיות)

199. תובענה זו בוודאי מעוררת שאלות של עובדה ומשפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה, אשר המרכזית שבהן היא שאלת אחריותם של המשיבים למפגע מושא התובענה. שאלות נוספות נוגעות לעניין הנזק. לא נחזור על הדברים.

3. יש אפשרות סבירה שהשאלות הנדונות יוכרעו בתובענה לטובת הקבוצה (סעיף 8(א)(1) לחוק תובענות ייצוגיות)

200. המבחן לקיומו של תנאי זה הוא מבחן העילה הלכאורית. יודגש, כי אין מצופה כי בשלב זה תוכח עילת התביעה ברמה שבה יידרש התובע הייצוגי להוכיחה בהליך העיקרי, לאחר שתאושר תובענתו כייצוגית (ראו, למשל: רע"א 3814/14 חוגלה קימברלי שיווק בע"מ נ' עו"ד מיה גד מסטיי (פורסם בנבו, 6.7.2015); רע"א 3489/09 מגדל חברה לביטוח בע"מ נ' חברת צפוי מתכות עמק זבולון בע"מ (פורסם בנבו, 11.4.2013)).

201. נוכח כל שפורט לעיל, התובענה בוודאי מגלה עילה לכאורה, והרבה למעלה מכך.

4. תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות הענין (סעיף 8(א)(2) לחוק תובענות ייצוגיות)

202. תובענה ייצוגית היא - באופן מובהק - הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת:

ההכרעה בשאלות המשותפות לכלל חברי הקבוצה תסייע לפתרון הסכסוך האינדיבידואלי שבין כל אחד מהם לבין המשיבים (ראו, למשל: רע"א 2128/09 הפניקס חברה לביטוח בע"מ נ' עמוסי (פורסם בנבו, 5.7.2012)).

זאת, בין היתר, נוכח **חוזקת השאלות המשותפות**. התנאי הקבוע בסעיף 8(א)(2) לחוק בדבר "הדרך היעילה והוגנת" הוא, למעשה, **צידו השני של מטבע המשותפות**; ככל שהיסודות המשותפים מבוססים יותר, כך יהפוך בירור התובענה בדרך ייצוגית ליעיל (ראו: דברי ההסבר לחוק התובענה הייצוגיות, ה"ח 234, כ"ו בטבת התשס"ו, 26.1.2006).

203. תביעה ייצוגית, הכוללת את הנזק המצרפי, תהווה תמריץ ראוי ודרך יעילה לבירור ההליך. בכך ימומשו מטרות חוק תובענות ייצוגיות: הדין ייאכף, המשיבים יירתעו מהפרת החוק והמבקשים וחברי הקבוצה יקבלו את הסעד ההולם.

י. קיים יסוד סביר להניח כי עניינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בדרך הולמת ובתום לב (סעיף 8(א)(3) - 8(א)(4) לחוק תובענות ייצוגיות)

204. המבקשים נפגעו מהתנהלות המשיבים. באופן דומה נפגעו גם יתר חברי הקבוצה.

205. הח"מ הינם עורכי דין בעלי ניסיון בתחום הליטיגציה האזרחית-מסחרית בכלל, ובייצוג בתובענות ייצוגיות בפרט.

206. לאור זאת, יש להניח כי עניין חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בדרך הולמת (ובוודאי אין כל סיבה להניח אחרת).

י.6. קיומה של עילת תביעה

207. כאמור, המבקשים הם תושבי המושב אלישמע שעל גדות נחל קנה, **הניזוקים ישירות** מהעוולות המבוצעות על ידי המשיבים, ואוחזים בעילת תביעה אישית, כמפורט לעיל, בהתאם לסעיף 4(א)(1) לחוק תובענות ייצוגיות.

י"א. הסעדים המבוקשים

י"א.1. צו עשה

208. בית המשפט הנכבד מתבקש לתת צו המורה למשיבים לדאוג ליישום פתרונות ביניים למניעת או צמצום המפגע וכן לזרז במידת האפשר את הקמת המט"ש החדש. כמו כן מתבקש בית המשפט הנכבד להורות למשיבים להציג תכנית לשיקום הנחל.

209. בהקשר זה יצוין כי - מטבע הדברים - שיקום סביבתי יכול להשיב לאחור את המצב רק עד לגבול מסוים. חלק מערכי הטבע המוגנים, למרבה הצער, נעלמו ואינם ניתנים לשיקום. על יסוד זה, מקובל בתחומים סביבתיים לקבוע ערך כלכלי לנזק האקולוגי שנגרם, ולנזק האקולוגי שנוותר לאחר השלמת השיקום, ולחייב את המזיק להפנות את ההפרש לטובת פרויקטים להצלה והגנה על ערכים סביבתיים מקבילים.

210. במקרה הנוכחי, מאחר שטרם ידוע מתי תופסק הזרמת השפכים לירקון, ומה תהיה תכנית השיקום שתוצע ופוטנציאל השיקום במסגרתה, לא מוגשת כעת חוות דעת לעניין הנזקים האקולוגיים שיוותרו לאחר מכן.

211. יחד עם זאת, ברי כי במסגרת תוכנית שיקום הנחל חלה חובה על המשיבים גם להקצות את המשאבים הדרושים לשיקום הערכים הסביבתיים שנפגעו, גם אם משמעות הדבר הקצאת משאבים לפרויקטים של שימור והצלת ערכים סביבתיים מחוץ לשטח הנחל. לאחר שתוצג תוכנית זו מטעם המשיבים, שומרים לעצמם המבקשים את הזכות להגיש התייחסות לתוכנית, לרבות לפרק הנזקים האקולוגיים, ובמידת הצורך אף להציג לבית המשפט חוות דעת מומחים מתאימות לעניין הנזקים האקולוגיים שיוותרו עם השלמת שיקום הנחל.

י"א.2. פיצויים

212. גודל הקבוצה המוערך: על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, נכון לסוף שנת 2015, התגוררו במושב אלישמע - 1,212 תושבים; במושב נווה ימין - 1,162 תושבים; במושב שדי חמד - 1,021 תושבים; בכפר סבא המזרחית (אזורים סטטיסטיים 11-14, 45) - 16,239 ובהוד השרון המזרחית (אזורים סטטיסטיים 11, 12 ו-14) - 14,319 תושבים ובסך הכל: 33,953 תושבים.

213. המבקשים יעמידו את הפיצוי המבוקש לפרט אחד, בהתחשב בחומרת הפגיעה ומשכה, על 5,000 ש"ח (אומדן זה **על הצד הנמוך**, שכן משמעו פיצוי של **פחות משני שקלים** בגין כל יום בו נחשפו חברי הקבוצה למפגע).

214. אם כן, סכום הפיצוי המבוקש הוא 169,765,000 ש"ח.

215. כמובן שמדובר באומדן בלבד המתבסס על הנתונים הפומביים הניתנים לאיתור כאמור.

י"ב. סוף דבר

216. מכל אחד מהטעמים אשר פורטו לעיל, לא כל שכן מכוחם המצטבר, מתבקש בית המשפט הנכבד להיעתר לבקשה ולקבוע כפי המפורט בראשיתה.

217. לבית המשפט הנכבד סמכות עניינית ומקומית לדון בבקשה זו נוכח מקום ביצוע ההפרות, ונוכח שוויה של התביעה.

218. בקשה זו נתמכת בתצהיריהם של המבקשים.

אוהד רוזן, עו"ד
מ"ר 67656

חגי קלעי, עו"ד
מ"ר 63335

חיה ארז, עו"ד
מ"ר 54992

ליעד ורצהיזר, עו"ד
מ"ר 48841